

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально–науковий інститут економіки і управління
Кафедра фінансів

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

_____ Олег Шеремет

(підпис)

(ім'я та прізвище)

« ___ » _____ 2023 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Лада Шірінян

(підпис)

(ім'я та прізвище)

« ___ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

зі спеціальності _____ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва спеціальності)

освітньо–професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування

на тему: **Управління оборотним капіталом підприємства**

Виконала: здобувачка 2 курсу, групи ЗФІ-2-4М

_____ Купрійчук Тетяна Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Керівник: Чернелевська Олена Леонідівна

(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Рецензент Володимир Осмятченко

(ім'я та прізвище)

(підпис)

Я, як здобувач (ка) Національного університету харчових технологій, розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я, не надавав (ла) і не одержував (ла) недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач (ка) _____ Купрійчук Т.С.

(підпис)

Київ – 2023 р.

Показники ділової активності ТОВ «Стіллар» за 2019- 2021 роки, табл. 7. Склад та структура оборотних активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки, табл. 8. Аналіз ефективності використання оборотних активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки, табл. 9. Динаміка складу та структури дебіторської заборгованості ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Чернелевська О.Л.		
II	Чернелевська О.Л.		
III	Чернелевська О.Л.		

7. Дата видачі завдання 30 вересня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми, написання заяви і узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	до 30.09.2022	
2	Робота над 1-м розділом та перевірка керівником	до 09.11.2022	
3	Робота над 2-м розділом та перевірка керівником	до 30.11.2022	
4	Робота над 3-м розділом та перевірка керівником	до 21.12.2022	
5	Оформлення роботи і подання керівникові для проходження попереднього захисту	до 09.01.2023	
6	Попередній захист	17.01.2023	
7	Подання кваліфікаційної роботи з підтвердження керівника на перевірку академічного плагіату.	24.01.2023	
8	Доопрацювання кваліфікаційної роботи після попереднього захисту та перевірки на плагіат, узгодження змісту доповіді та презентації з керівником, отримання відзивів на роботу	30.01.2023	
9	Підпис остаточного варіанту роботи завідувачем кафедри	02.02.2023	

Здобувач

_____ Купрійчук Т.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ Чернелевська О.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Купрійчук Т. С. «Управління оборотним капіталом підприємства»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Національний університет харчових технологій, Київ, 2023 рік.

Кваліфікаційна робота присвячена розв'язанню теоретичних, методичних та практичних завдань управління оборотним капіталом підприємства.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми та сформульовано мету, завдання даного дослідження відповідно до мети кваліфікаційної роботи.

У першому розділі висвітлено теоретичні основи управління оборотним капіталом підприємства.

У другому розділі проведено аналіз ефективності управління оборотним капіталом підприємства.

У третьому розділі обґрунтовано напрями вдосконалення ефективності управління оборотним капіталом підприємства.

***Ключові слова:** підприємство, оборотний капітал, ефективність, фінансовий стан, фінансова стійкість, ліквідність, рентабельність оптимізація, управління.*

SUMMARY

Kupriichuk T.S. «Management of working capital of the enterprise»

Qualification work for the educational degree «Master» in specialty 072 – Finance, banking and insurance. National University of Food Technologies, Kyiv, 2023.

The qualification work is devoted to solving theoretical, methodological and practical problems of enterprise working capital management.

The work consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references and appendices.

The introduction substantiates the relevance of the topic and formulates the purpose and objectives of this study in accordance with the purpose of the qualification work.

The first section highlights the theoretical foundations of enterprise working capital management.

The second section analyzes the efficiency of enterprise working capital management.

The third section substantiates the directions of improvement of efficiency of working capital management of an enterprise.

***Keywords:** enterprise, working capital, efficiency, financial condition, financial stability, liquidity, profitability, optimization, management.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Економічна сутність оборотного капіталу та його роль у фінансово-господарській діяльності підприємств.....	9
1.2. Склад, класифікація та джерела формування оборотного капіталу.....	14
1.3. Методика аналізу та ефективності використання оборотного капіталу підприємства.....	20
1.4. Методи управління оборотним капіталом підприємства.....	28
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «СТІЛЛАР».....	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	36
2.2. Оцінка фінансового стану підприємства.....	41
2.3. Аналіз складу оборотного капіталу та ефективності його використання.....	50
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «СТІЛЛАР».....	61
3.1. Прискорення оборотності капіталу як інструмент покращення фінансового стану підприємства.....	61
3.2. Розробка заходів оптимізації оборотного капіталу підприємства.....	71
3.3. Напрями удосконалення системи управління оборотними капіталом підприємства.....	79
Висновки до розділу 3.....	84
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Однією із важливих проблем фінансового менеджменту на підприємстві є управління оборотним капіталом. Політика управління оборотним капіталом підприємства спрямована на забезпечення довгострокової виробничої і ефективної фінансової діяльності підприємства, що досягається через пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективністю роботи. Реалізація даної політики передбачає визначення необхідного рівня оборотних активів та оптимізацію структури джерел їх фінансування та, як наслідок, покращення фінансового стану підприємства.

Оборотний капітал визначає темпи розвитку суб'єктів господарювання, впливає на формування витрат на виробництво продукції (робіт, послуг), а це – необхідна умова ефективного функціонування підприємства в умовах ринку. Наявність оптимального обсягу і раціональної структури оборотного капіталу сприяє підвищенню ефективності господарювання.

Неодмінною умовою для нормального функціонування кожного господарюючого суб'єкта є раціональне та ощадливе використання оборотного капіталу. Вагомим резервом в напрямку покращення діяльності підприємств є підвищення ефективності використання їх оборотних коштів.

Економічна ефективність покращення використання та економії оборотних коштів суттєво великі, оскільки вони здійснюють позитивний вплив на усі сторони господарської діяльності підприємства. Разом з тим, підприємства мають внутрішні резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів, в завдання фінансових служб, відповідно, і входять заходи щодо знаходження таких резервів.

Швидкість обороту активів підприємства є однією з якісних характеристик фінансової політики підприємства. Чим більша швидкість

обороту активів, тим ефективніше працює підприємство. Залежно від швидкості обертання для забезпечення нормальної господарської діяльності потрібна і різна величина окремих видів активів. Тому аналіз оборотності й використання активів має дуже важливе значення підприємства.

Оптимізація обсягів та структури оборотного капіталу сприяє забезпеченню достатнього рівня прибутковості підприємства, підвищенню його ліквідності і платоспроможності та зміцненню фінансового стану підприємства. В зв'язку з викладеним вище тема кваліфікаційної роботи є дуже актуальною.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є удосконалення управління оборотним капіталом підприємства на основі дослідження теоретичних та практичних аспектів формування, аналізу та ефективності використання оборотного капіталу.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати такі **завдання**:

- вивчити економічну сутність оборотного капіталу та його роль у фінансово-господарській діяльності підприємств;
- дослідити склад, класифікація та джерела формування оборотного капіталу;
- висвітлити методика аналізу та ефективності використання оборотного капіталу підприємства;
- вивчити методи управління оборотним капіталом на підприємстві;
- надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «Стілар»;
- оцінити фінансовий стан ТОВ «Стілар»;
- провести аналіз складу оборотного капіталу та ефективності його використання;
- розглянути прискорення оборотності капіталу як інструмент покращення фінансового стану підприємства;
- розробити заходи оптимізації оборотного капіталу для ТОВ «Стілар»;

- обґрунтувати напрями удосконалення системи управління оборотними капіталом підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління оборотним капіталом підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління оборотним капіталом підприємства.

Методи дослідження, які використовувалися в процесі дослідження та обробки матеріалів: метод системного аналізу, метод порівняльного аналізу, горизонтальний метод, коефіцієнтний метод, графічний метод, методика розрахунку показників ефективності використання оборотного капіталу, метод EOQ (модель Вільсона).

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчі та нормативні акти України, підручники, періодичні видання та монографії щодо процесу управління оборотним капіталом підприємства, матеріали фінансової звітності ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки.

Практичне значення одержаних у роботі результатів полягає у можливості практичного застосування рекомендацій для підвищення ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «Стілар».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність оборотного капіталу та його роль у фінансово-господарській діяльності підприємства

Підприємствам з різною формою власності і організаційною структурою для ефективного функціонування господарської діяльності необхідно володіти, і вміти доцільно використовувати капітал.

Капітал – економічна складова складної соціально-економічної ринкової системи, в кінцевому результаті її вирішальна категорія. Взагалі, капітал – це всеохоплююча, універсальна і багатоаспектна категорія.

Сутність капіталу проявляється в його функціях:

- капітал підприємства є основним фактором виробництва;
- капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять йому дохід;
- капітал підприємства є основним вимірником його ринкової вартості;
- капітал підприємства є головним джерелом формування доходів його власників;
- позитивна динаміка капіталу підприємства виступає важливим показником ефективності його функціонування.

Капітал підприємства – це всі фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку.

Капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів.

Проблемі розподілу капіталу на основний та оборотний присвячені роботи А. Сміта, який розглядав оборотний капітал як товарний, або торгівельний, який характеризується тим, що приносить дохід тільки в процесі обігу або при зміні своїх власників. За А. Смітом до оборотного капіталу відносяться продовольчі товари, матеріали та готові вироби різного роду, що перебувають у відповідних продавців, а також грошові кошти, необхідні для обігу та розподілу.

Д. Рікардо ототожнював оборотний капітал з витратами на придбання робочої сили.

Поняття оборотного капіталу як частини продуктивного капіталу обґрунтував К. Маркс, відповідно до поглядів якого, вартість оборотного капіталу у вигляді робочої сили та засобів виробництва авансується лише на той час, на протязі якого виготовляється продукт, при чому розмір авансованого капіталу визначається масштабом виробництва, який в свою чергу залежить від розміру основного капіталу. Така вартість повністю переноситься на вироблений продукт, а тому шляхом продажу продукту повертається із обігу та може бути знову авансована. На відміну від поглядів А. Сміта німецький вчений К. Маркс зводив оборотний капітал до продуктивного оборотного капіталу, тобто капіталу, що безпосередньо приймає участь в процесі виробництва, та виключав його товарну та грошову форму.

Поняття оборотного капіталу досліджували різні вітчизняні та зарубіжні науковці. Різними науковцями воно трактується по-різному (Додаток А).

А.А. Мазаракі, Л.О. Ліготенко, Н.М. Ушакова під оборотними активами розуміють сукупність матеріальних і грошових цінностей (економічних ресурсів) підприємства, що знаходяться у постійному кругообігу, при цьому змінюють свою матеріальну форму протягом одного операційного циклу та в повному обсязі переносять свою вартість на товари, які реалізує підприємство.

Вчені ототожнюють це поняття з оборотними коштами, але не виділяють окремо категорії «оборотний капітал» [3].

У працях Є.С. Стоянової, Є.В. Викової, І.А. Бланка використовується поняття «чистий оборотний капітал» (як синоніми: працюючий, робочий капітал чи власні оборотні засоби), яке трактують як різницю між поточними активами та поточними пасивами [2].

Е. Нікбахт, А. Гроппедлі під капіталом розуміють саме робочий капітал. Оборотні активи вони визначають за змістом статей другого розділу активу балансу. Цю думку також розвинув В.В. Ковальов, який вважає, що «термін «оборотний капітал» (синонім у вітчизняному обліку «оборотні засоби») відноситься до мобільних активів підприємства, які є грошовими коштами, чи можуть бути перетворені в них протягом року або одного виробничого циклу». Подібне трактування дають А.Б. Крутік, М.М. Хайкін, на думку яких різниця між поточними активами та короткостроковими зобов'язаннями називається оборотним капіталом. Тобто ці вчені визначають дане поняття в основному з точки зору бухгалтерського обліку.

І. Бланк у своїй праці «Управління використанням капіталу» визначає, що «в сумарному вираженні обсяг оборотного капіталу і оборотних активів підприємства збігаються (незалежно від структури фінансових джерел їх формування)». Таке визначення категорії «капітал» є ширшим і включає в себе ще й оборотні активи.

Отже, науковці оборотний капітал розглядають або як економічну категорію, і тоді на перший план виступають матеріально-речовинна сторона оборотного капіталу, або як суто фінансову категорію, і тоді переважна увага приділяється джерелам формування оборотного капіталу.

Двоїстість природи капіталу полягає як у його матеріально-речовинній, так і грошовій характеристиках. Капітал є і джерелом, і результатом діяльності підприємства незалежно від специфіки діяльності.

Таким чином, оборотні активи завжди відображають характер розміщення інвестованого у процес господарської діяльності оборотного капіталу, а оборотні кошти та оборотні засоби – відображають конкретний склад оборотних активів.

Оборотний капітал є комплексним поняттям, що характеризує процес обороту на підприємстві. Це широке поняття, яке доцільно трактувати так:

1) кошти, вкладені в активи (обсяг яких повинен забезпечувати позитивну динаміку всіх показників фінансового стану підприємства та безперервність його функціонування),

2) майнові цінності, що обслуговують поточну виробничо-господарську діяльність (їх обсяг і структура визначається внутрішніми та зовнішніми факторами підприємства), які здійснюють повний оборот за один виробничий цикл і свою вартість повністю переносять на вартість створюваного продукту. Під внутрішніми факторами варто розуміти: тривалість і специфіку виробничого циклу, відносини підприємства з контрагентами та інші [10].

Оборотні активи – це економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, і що мають вартість і здатність створювати дохід у процесі свого функціонування, ефективність яких визначається з урахуванням факторів часу, ризику і ліквідності.

Таким чином, всі елементи, які формують безперервний оборот на підприємстві, повинні бути раціонально як сформованими та ефективно використовуватися.

Деякі вчені в своїх дослідженнях використовують термін «робочий капітал, який визначають різницю між оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємства чи, інакше кажучи, частина оборотних активів компанії, що фінансується за рахунок довгострокових джерел. Коли оборотні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство має позитивний

робочий капітал. Якщо оборотні активи менші за поточні зобов'язання, підприємство має від'ємний робочий капітал.

Оборотний капітал – це засоби виробництва, що беруть участь тільки в одному виробничому циклі, під час якого переносять цілком свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Таким чином, оборотний капітал – це капітал, який інвестований у оборотні активи, робить повний оборот за один виробничий цикл та свою вартість повністю переносить на вартість створюваного продукту.

Кругообіг (оборот) капіталу – це неперервний процес його руху, що супроводжується послідовною зміною однієї його форми в іншу.

Капітал на підприємстві у виробничому процесі протягом свого кругообігу функціонує в трьох основних формах – грошовій, виробничій, товарній.

У процесі кругообігу капітал підприємства проходить три стадії.

На першій стадії капітал у грошовій формі авансується в конкретні фактори виробництва – засоби виробництва, предмети праці, тобто в операційні активи (оборотні та необоротні), перетворюючись у виробничу форму. На другій стадії виробничий капітал у процесі виробництва продукції перетворюється в товарну форму (яка включає й форму вироблених послуг). На третій стадії товарний капітал у ході реалізації вироблених товарів і послуг, перетворюється в грошовий капітал.

Кругообіг капіталу і створення нової вартості відбувається за схемою:

$$Г - Т...В...Т' - Г', \quad (1.1)$$

де $Г$ – кошти, що авансуються;

$Т$ – предмети праці (товар);

$В$ – виробництво;

$Т'$ – готова продукція (товар);

$Г'$ – кошти, отримані від реалізації створеної продукції.

Точки (...) означають, що обертання коштів перерване, але процес їхнього кругообігу продовжується в сфері виробництва. Придбані за гроші товари братимуть участь у виробничому процесі. Результатом виробничої діяльності буде виготовлення якої-небудь продукції, тобто нового товару. Потім продукція має бути реалізована, у результаті підприємство отримає нові гроші. Ці нові гроші частково будуть витрачені на відшкодування виробничих витрат, тобто знову на закупівлю сировини та матеріалів, оплату праці робітникам та на оновлення основних виробничих фондів, частково на накопичення і розширення виробництва. І все починається з початку [2].

Мету функціонування капіталу буде досягнуто тоді, коли $\Gamma' = \Gamma + \Delta\Gamma$, тобто коли відбудеться приріст грошей порівняно з авансованою сумою. Отже, самозростання капіталу відбувається в процесі кругообігу оборотного капіталу, який проходить різні стадії і набирає різних форм. Що менше часу оборотний капітал перебуває в тій чи іншій формі (грошовій, виробничій), то вища ефективність його використання, і навпаки. Оборотний капітал бере участь у створенні нової вартості не прямо, а через оборотні фонди.

Роль оборотного капіталу в фінансово-господарській діяльності підприємства полягає не тільки у обслуговуванні та підтриманні безперервності та циклічності операційного процесу, а й у забезпеченні процесу відтворення капіталу підприємства, що формує основу комерційної діяльності суб'єкта господарювання.

1.2. Склад, класифікація та джерела формування оборотного капіталу

При вивченні оборотного капіталу важливою є класифікація, оскільки визначення структури і виявлення напрямків зміни його елементів дають змогу прогнозувати параметри розвитку підприємств. Вчені класифікують оборотний капітал за різними ознаками (Додаток Б).

За функціональним призначенням оборотний капітал поділяють на оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Оборотні виробничі фонди обслуговують виробництво і представлені, як правило, виробничими запасами, незавершеним виробним виробництвом, напівфабрикатами власного виготовлення, а також витратами майбутніх періодів (рис. 1.1).

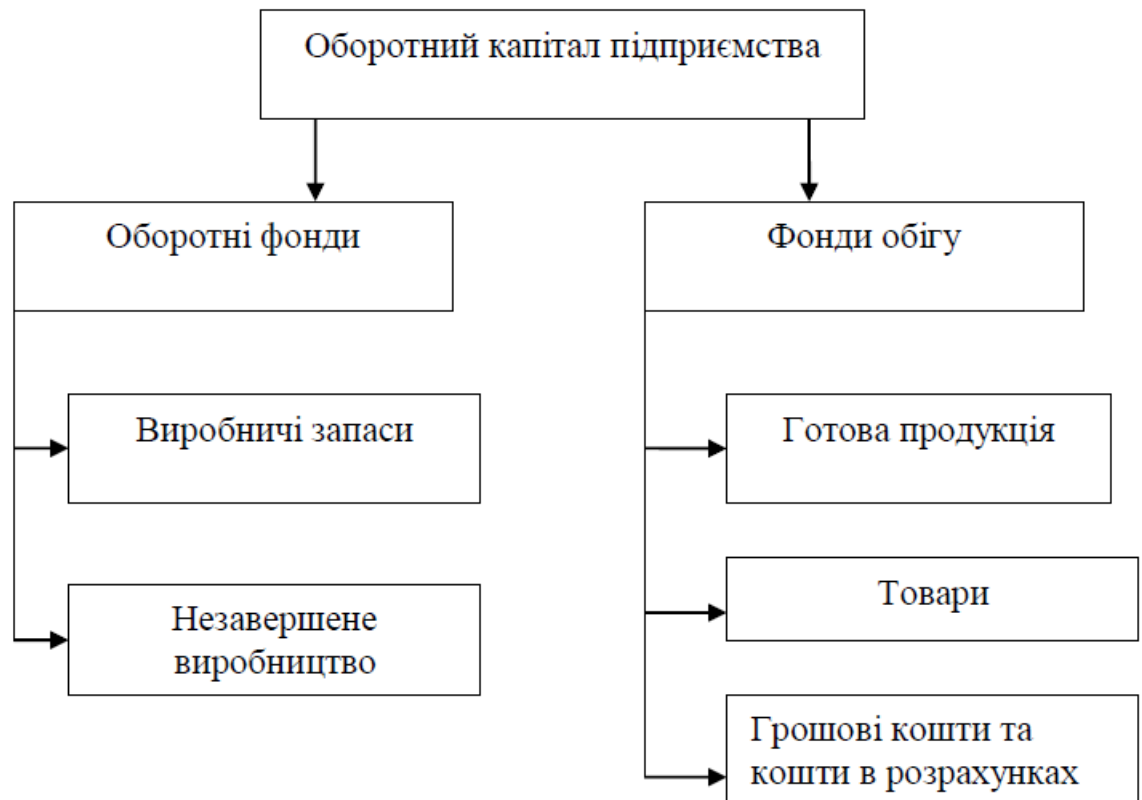


Рис. 1.1 Склад оборотного капіталу підприємства

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів підприємства, яка повністю споживається під час одного виробничого циклу, змінюючи свою натуральну форму, розміри та властивості, і переносить свою вартість на вартість виготовлюваної продукції відразу в повному обсязі.

До оборотних фондів підприємства належать виробничі запаси та незавершене виробництво.

Виробничі запаси включають сировину, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі матеріали, куплені напівфабрикати, паливо, запасні частини, тару

та інші матеріальні цінності, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб. Виробничі запаси становлять більшу частину оборотних фондів виробничого підприємства.

Незавершене виробництво – це предмети праці, обробка або переробка яких на підприємстві ще не завершена. Вони знаходяться безпосередньо на робочих місцях у виробничих цехах або в процесі транспортування від одного виробничого підрозділу до іншого.

Фондами обігу називаються оборотні засоби, що функціонують у сфері обігу. До фондів обігу належать товари, готова продукція, грошові кошти в касі та на рахунках у банках, а також кошти підприємства в розрахунках.

Товари – це матеріальні цінності, що придбані та зберігаються підприємством для їх подальшого перепродажу.

Готова продукція – це вироби підприємства, обробка яких закінчена і вони пройшли випробування, відповідають технічним умовам і стандартам та укомплектовані згідно з договорами із покупцями та замовниками. Поки виготовлена підприємством продукція не оплачена, вона належить підприємству.

Грошові кошти підприємства – це частина оборотних засобів підприємства, що не бере безпосередньої участі у виробничому процесі, але використовується ним для створення необхідних йому матеріальних ресурсів: матеріалів, сировини, запасних частин тощо.

Грошові кошти знаходяться в касі підприємства, на поточних та інших рахунках у банках і можуть бути використані для поточних операцій. Підприємство може мати грошові кошти не лише в національній, а й іноземній валюті.

До коштів підприємства в розрахунках належить заборгованість покупців або замовників перед підприємством за відвантажену їм продукцію, виконані роботи або послуги [37].

Оборотні кошти, як і амортизаційні відрахування, призначені для забезпечення простого відтворення оборотних фондів, яке здійснюється як за рахунок власних оборотних коштів, так і залучених джерел — короткострокових кредитів і кредиторської заборгованості. При цьому дуже важливо встановити оптимальну структуру цих джерел.

Власні кошти повинні забезпечувати мінімальну стабільну потребу, без якої процес виробництва неможливий. Установлення рівня забезпеченості підприємств власними оборотними коштами може здійснюватися шляхом їх нормування в адміністративному порядку та на основі самостійного визначення обсягів власних коштів, залучених в оборотні фонди. При самостійному встановленні обсягів власних оборотних коштів підприємство виходить зі своїх фінансових можливостей (розмірів статутного фонду) та доцільності спрямування початкових фінансових ресурсів в оборотні кошти.

В залежності від матеріально – речової форми, виділяють такі види оборотного капіталу: предмети праці, виробничі запаси, засоби у виробництві, дебіторська заборгованість, грошові активи, готова продукція.

Виходячи з принципів організації і регулювання, виділяють нормовані і ненормовані оборотні кошти. Нормування – це процес встановлення оптимальної величини оборотних коштів, які потребує організація і проведення нормальної діяльності підприємства і є предметом внутрішньовиробничого планування, одним з провідних напрямків управління, формування і використання оборотного капіталу [5].

До нормованих оборотних засобів відносять виробничі запаси, незавершене виробництво та готову продукцію, їх граничний розмір визначається за допомогою нормування. Нормування оборотних засобів – це

встановлення економічно обґрунтованих (планових) норм запасу та нормативів за окремими елементами оборотних засобів. Воно є необхідним для забезпечення нормальної діяльності підприємства.

До ненормованих оборотних засобів підприємства відносять грошові кошти та кошти в розрахунках. Ненормовані оборотні фонди включають фонди обігу за винятком готової продукції на складі.

Необхідність розподілу оборотних коштів на нормовані й ненормовані впливає з економічної доцільності досягнення найліпших результатів за найменших витрат. Установлення нормативів за окремими статтями оборотних коштів уможливорює забезпечення безперервної діяльності підприємства за умови оптимальних виробничих запасів, розмірів незавершеного виробництва, залишків готової продукції [17].

Виходячи з періоду функціонування оборотного капіталу, виділяють постійну частину оборотних активів (сталий залишок оборотних активів для ведення оперативної діяльності) та змінну частину (сезонне підвищення виробництва).

Джерелами формування оборотного капіталу є такі кошти:

- а) власні та прирівняні до власних кошти;
- б) залучені;
- в) інші.

До власних джерел утворення оборотних засобів належать статутний та резервний капітал, прибуток підприємства. Отже, власні оборотні кошти – це кошти, що постійно знаходяться в розпорядженні підприємства і сформовані за рахунок власних ресурсів.

На вже діючих підприємствах власними джерелами фінансування оборотних коштів є прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, надходження від емісії цінних паперів, а також прирівняні до власних оборотних коштів сталі пасиви. Прибуток підприємства спрямовується на

покриття приросту нормативу оборотних коштів. Традиційно джерелом покриття вважається прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства і використовується на його розсуд.

Формувати оборотні кошти лише за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, оскільки це знижує можливості підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності підприємства. У такому разі підприємство вимушене звертатися до залучення фінансових ресурсів у вигляді короткострокових кредитів банку та інших кредитів, кредиторської заборгованості.

До джерел, прирівняних до власних, належать резерви наступних витрат і платежів, кошти цільового фінансування, а також залучені в оборот сталі пасиви. Сталі пасиви – це мінімальна заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахувань на обов'язкове державне пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців.

Це кошти цільового призначення, які в результаті застосованої системи грошових розрахунків постійно перебувають у господарському обігу підприємств, а проте, йому не належать. До їх використання за призначенням вони в сумі мінімального залишку є джерелами формування оборотних коштів підприємства [13].

З метою повнішого залучення фінансових ресурсів і якісного управління ними підприємства мають змогу планувати сталі пасиви.

Залежно від розміщення, умов організації виробництва й реалізації продукції оборотні кошти мають різний рівень ліквідності, а отже, і ризику використання. Залежно від виду сталих пасивів можуть застосовуватись різні методики їх розрахунку. До залучених джерел утворення оборотних засобів підприємства належать кредити банків, якими покривається нестача власних джерел формування оборотних засобів (короткострокові кредити).

У складі оборотного капіталу за ступенем ліквідності виділяють найбільш ліквідні, швидко реалізовані і повільно реалізовані активи. Найменш ліквідними і з найбільшим ризиком вкладення є:

- оборотні кошти в незавершеному виробництві;
- у витратах майбутніх періодів;
- у виробничих запасах; у готовій продукції (що її не відвантажено).

Класифікація оборотного капіталу має важливе значення, оскільки дає можливість підприємству визначити його оптимальний склад і структуру, потребу та джерела формування оборотних коштів. Від цього значною мірою залежить фінансовий стан підприємства

Оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу є основним завданням для підприємства під час прийняття управлінських рішень щодо джерел фінансування оборотних активів.

Джерела формування оборотного капіталу значною мірою визначають ефективність його використання.

1.3. Методика аналізу та ефективності використання оборотного капіталу підприємства

Показники оборотності за окремими видами активів дають можливість проаналізувати:

- оборотність оборотних активів – можливість вивільнення їх з господарської діяльності та шляхи більш ефективного використання коштів. Суму вивільнених (додатково залучених) оборотних активів унаслідок зміни їх оборотності можна визначити, помноживши фактичний одноденний оборот із чистого доходу (виручки) за звітний період на різницю показників оборотності (у днях) звітного та базового періодів, тобто на кількість днів прискорення (сповільнення) оборотності;

- оборотність активів у розрахунках – своєчасність погашення дебіторської заборгованості;
- оборотність запасів – формування обсягів чистого доходу;
- оборотність виробничих запасів – обсяги виробництва продукції (робіт, послуг), що характеризують виробничу потужність підприємства;
- оборотність активів – ефективність використання всього майна підприємства за балансом.

Оборотність власного капіталу показує ефективність використання активів, що формуються за рахунок власного капіталу (статутний капітал та реінвестування прибутку на збільшення активів).

Узагальнюючим показником мобільності господарської діяльності є тривалість перетворення виробничих запасів через процес підприємницької діяльності в наймобільнішу частину оборотних активів – грошові кошти. Він показує, як швидко підприємство виконує операційний цикл господарської діяльності на стадіях виробництва та продажу продукції (робіт, послуг).

Стан оборотних коштів характеризується насамперед наявністю їх на певну дату [9].

Наявність власних оборотних коштів підприємства визначається як різниця між сумою підсумку розділу I пасиву балансу «Власний капітал» та підсумком розділу I активу балансу:

$$\text{Наявність оборотних коштів} = [Вк + З] - [Оз + Пз], \quad (1.2)$$

де Вк – власний капітал;

З – забезпечення наступних витрат і платежів;

Оз – основні засоби;

Пз – інші позаоборотні активи.

Порівняння фактичної наявності оборотних коштів з нормативом дає змогу визначити брак або надлишок власних оборотних коштів [29].

Брак власних оборотних коштів означає перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною наявністю їх.

Він може виникнути з вини самого підприємства, інших підприємств, у результаті зміни умов господарювання, не взятих до уваги своєчасно (як, наприклад, несвоєчасне фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів), через стихійне лихо та з інших причин.

Основними причинами браку власних оборотних коштів можуть бути:

- невиконання планів прибутку;
- слабка відповідальність підприємств за формування і збереження власних оборотних коштів та їх нецільове використання;
- несвоєчасне фінансування приросту нормативу оборотних коштів;
- наявність дебіторської заборгованості (несвоєчасні розрахунки) тощо.

Брак власних оборотних коштів може виникати у зв'язку зі значним підвищенням цін у результаті інфляційних процесів.

Надлишок власних оборотних коштів створюється в підприємств у разі перевищення розмірів оборотних коштів понад визначені їх нормативи, необхідні для задоволення постійних мінімальних потреб виробництва в ресурсах.

Надлишок власних оборотних коштів може виникнути внаслідок:

- перевиконання плану прибутку;
- неповного внеску платежів до бюджету;
- безоплатного надходження товарно-матеріальних цінностей від інших організацій;
- неповного використання прибутку та ін.

Перевищення нормативу оборотних коштів може бути виправданим у разі перевиконання плану випуску продукції, але темпи зростання нормативних запасів не повинні випереджати темпів зростання обсягу виробництва. За сучасних умов господарювання (зміна цін, спад виробництва) перевищення

фактичної наявності власних оборотних коштів над нормативом – явище в діяльності підприємств досить рідкісне.

Порівнюючи на певну дату різних періодів фактичну наявність власних оборотних коштів, можна судити про абсолютну зміну їхніх величин.

До показників, що характеризують стан оборотних коштів, можна віднести коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства ($K_{рв}$). Цей показник визначається як відношення вартості оборотних коштів до вартості майна підприємства за формулою:

$$K_{рв} = 2007 \Phi_n / M, (1.3)$$

де Φ_n – фактична наявність (вартість оборотних коштів, грн.);

M – вартість майна підприємства, грн.

Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів показує, яку частку у майні підприємства вони займають. Залежно від типу виробництва, виду продукції та інших чинників ця частка може бути різною. Але бажано, щоб вона забезпечувала можливість ритмічного, безперебійного виробництва і, у разі необхідності, швидкої ліквідності оборотних активів.

У системі заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємства і зміцнення його фінансового стану, важливе місце займають питання раціонального використання оборотних коштів. Проблема поліпшення використання оборотних коштів стала ще більш актуальною в умовах формування ринкових відносин. Інтереси підприємства вимагають повної відповідальності за результати своєї виробничо-господарської діяльності.

Оскільки фінансове положення підприємств знаходиться в прямій залежності від стану оборотних коштів і припускає порівняння витрат з результатами господарської діяльності і відшкодування витрат власними коштами, підприємства зацікавлені в раціональній організації оборотних коштів

– організації їхнього руху з мінімально можливою сумою для одержання найбільшого економічного ефекту [9].

Для характеристики ефективності використання оборотних коштів на підприємствах використовуються різноманітні показники, найважливішим з яких є швидкість обертання.

Вона обчислюється в днях і характеризується періодом, за який оборотні кошти підприємства здійснюють один оборот, тобто проходять всі стадії кругообігу на підприємстві:

$$O = (C \times T) / P, \quad (1.4)$$

де O – термін обертання оборотних коштів, днів;

C – середні залишки нормованих оборотних коштів, грн.;

T – тривалість періоду, за який обчислюється обертання, днів;

P – обсяг реалізованої продукції, грн.

Середню вартість оборотних коштів можна розрахувати як середню арифметичну або середню хронологічну. Дані для розрахунку використовуються залежно від періоду (рік, півріччя, квартал тощо), за який визначається оборотність. Якщо за рік, то необхідно для розрахунку брати наявність оборотних коштів на початок кожного місяця. Отже, формула, за якою визначається середня арифметична, виглядатиме так:

$$C = (C_1 + C_2 + \dots + C_{12} + C_{13}) / 13, \quad (1.5)$$

де C_1, C_2, \dots, C_{13} – сума (вартість) оборотних коштів на початок кожного місяця року (з січня по грудень);

C_{13} – сума оборотних коштів на початок наступного року.

Середня сума оборотних коштів за середньою хронологічною визначається за формулою:

$$C = (0,5 \times C_1 + C_2 + \dots + C_{12} + C_{13}) / 12, \quad (1.6)$$

Хоч результати підрахунків за обома формулами мають незначні розбіжності, але розрахунок формулою (1.6), вважають точнішим [28].

Обертання оборотних коштів обчислюється за планом і фактично. Порівнюючи фактичний час обертання з плановим, визначають прискорення або сповільнення обертання як щодо всіх нормованих оборотних коштів, так і щодо окремих їхніх статей.

Відмітимо, що ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, насамперед оборотністю оборотних коштів. Саме від оборотності залежить величина необхідних підприємству грошових коштів для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.

У таблиці 1.1 наведені основні показники ефективності використання оборотних активів підприємства.

Таблиця 1.1

Показники ефективності використання оборотних активів

Показник	Механізм розрахунку
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (швидкість обертання)	Чистий дохід / Середньорічна вартість нормованих оборотних активів
Період одного обороту оборотних коштів, днів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності оборотних коштів
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	Середньорічна вартість нормованих оборотних активів / Чистий дохід
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороту)	Чистий дохід / Середньорічна дебіторської заборгованості.
Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності запасів (обороту)	Собівартість реалізації продукції / Середні запаси
Період одного обороту запасів (днів)	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт ефективності використання оборотних коштів	Чистий прибуток / Коефіцієнт оборотності запасів
Абсолютне вивільнення оборотних коштів	$OK_1 - OK_0$, де OK_1 – оборотні активи у фактичному періоді OK_0 – оборотні активи у базисному періоді;
Ефект вивільнення оборотних коштів	$E_v = \Delta_t \times (ЧД_1 / Д)$ де E_v – ефект вивільнення оборотних коштів; Δ_t – абсолютна зміна тривалості одного обороту оборотних коштів; $ЧД_1$ – чистий дохід у фактичному періоді; $Д$ – тривалість періоду в днях

Функціонування оборотних коштів розпочинається з моменту їх формування і розміщення. Раціональне розміщення як складова управління оборотним капіталом має певні особливості не лише в різних галузях, а навіть і на різних підприємствах однієї галузі. Визначальними тут є такі чинники: вид господарської діяльності, обсяг виробництва; рівень технології та організації виробництва; термін виробничого циклу; система постачання необхідних товарно-матеріальних цінностей і реалізації продукції.

Залежно від розміщення, умов організації виробництва й реалізації продукції оборотні кошти мають різний рівень ліквідності, а отже, і ризику використання.

Найбільш ліквідними і з найменшим ризиком є кошти в касі, на розрахункових і валютних рахунках в установах банку, вкладені в цінні папери. Найменш ліквідними і з найбільшим ризиком вкладення є: оборотні кошти в незавершеному виробництві; у витратах майбутніх періодів; у виробничих запасах; у готовій продукції (що її не відвантажено). Саме ця частина оборотних коштів найбільш віддалена від моменту реалізації і більше підлягає впливу змін кон'юнктури ринку, інфляційних процесів тощо. Отже, ліквідність поточних активів є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладання оборотних коштів.

Ступінь ліквідності в цілому оборотних активів і кожної їх групи визначається як відношення відповідної частки оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Найчастіше застосовуються такі показники:

- коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{вк}$);
- коефіцієнт поточної ліквідності або коефіцієнт покриття ($K_{п}$);
- коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{л.а.}$).

Коефіцієнт забезпечення власними коштами розраховується як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших поза оборотних активів до

фактичної вартості наявних у підприємства оборотних коштів. Нормативне значення коефіцієнта забезпечення власними коштами повинне бути $> 0,1$ [24].

Коефіцієнт характеризує наявність власних оборотних коштів, необхідних для фінансової стабільності підприємства, його незалежності від позикових коштів. Якщо значення коефіцієнта спадає нижче за $0,1$, підприємство є неплатоспроможним. Зростання коефіцієнта проти минулого періоду свідчить про підвищення фінансової незалежності та зниження ризику фінансових вкладень.

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. Розраховується як відношення поточних активів до поточних пасивів.

Коефіцієнт покриття – це найбільш узагальнюючий показник ліквідності балансу. Нормативне значення коефіцієнту покриття > 1 .

Цей коефіцієнт характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення його боргів протягом року. Уважають, що його рівень у межах $2,0-2,5$ є прийнятним. Він показує, скільки грошових одиниць активів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань. Коли коефіцієнт покриття стає меншим за $1,0$, структура балансу вважається незадовільною, а підприємство – неплатоспроможним [24].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{л.а.}$) характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Розраховується як відношення коштів до поточних пасивів. Достатнім є значення цього коефіцієнту в межах $0,25-0,35$. За значення меншого ніж $0,2$ підприємство вважається неплатоспроможним.

1.4. Методи управління оборотним капіталом підприємства

Система управління оборотним капіталом, яка ґрунтується на певних методах, є важливою частиною забезпечення ефективної діяльності промислових підприємств. У практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств застосовують такі методи управління оборотним капіталом:

- метод коефіцієнтів;
- нормування;
- метод АВС;
- оптимізація.

Коефіцієнтний метод дає змогу розрахувати показники, які характеризують стан оборотного капіталу (частка запасів, грошових коштів чи дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотного капіталу, частка сумнівної дебіторської заборгованості), стан джерел формування оборотного капіталу (наявність власного капіталу, наявність зовнішніх джерел фінансування оборотного капіталу) та ефективність його використання.

В теорії і практиці управління оборотним капіталом велика увага приділяється методам нормування. Це єдиний метод, що регулюється на загальнодержавному рівні.

Перелік елементів оборотних коштів визначається залежно від специфіки виробництва і реалізації продукції [3]. На кожному конкретному підприємстві склад і структура оборотних активів є різними і залежать від типу виробництва, складу витрат на виробництво продукції, що виготовляється, матеріально-технічного постачання тощо.

Цей метод є простим і найточнішим, але доволі трудомістким. Тому слід зазначити, що через складність і деталізованість методики розрахунку потреби в оборотному капіталі таке нормування здійснюється не на всіх підприємствах або здійснюється нерегулярно і в основному лише з виробничих запасів, хоча

зарубіжний досвід (Німеччина, Франція, Японія) переконує у необхідності його проведення.

Методи нормування можуть бути використані лише для управління тією частиною оборотного капіталу підприємства, яка нормується, тобто для оборотних виробничих фондів, готової продукції на складі, а також відвантаженої продукції, на яку розрахункові документи не здані в банк.

Нормування оборотного капіталу на підприємстві означає визначення потреби в оборотних коштах і залежить від різних факторів: умов постачання товарно-матеріальних цінностей, організації процесу виробництва, умов реалізації готової продукції.

Для забезпечення безперервного процесу виробництва підприємства повинні мати у своєму розпорядженні необхідну суму оборотних коштів. Порівняння фактичної наявності оборотних коштів з нормативом дає змогу визначити недостачу або надлишок власних оборотних коштів.

Основними причинами нестачі власних оборотних коштів можуть бути підвищення цін в результаті інфляційних процесів, погана робота маркетингової служби, невиконання планів прибутку, нецільове використання оборотних коштів; несвоєчасне фінансування приросту нормативу оборотних коштів; наявність дебіторської заборгованості (несвоєчасні розрахунки) тощо.

Надлишок власних оборотних коштів може виникнути внаслідок перевиконання плану прибутку, неповного внеску платежів до бюджету, безоплатного надходження (отримання) товарно-матеріальних цінностей від інших організацій, неповного використання прибутку на цілі, передбачені фінансовим планом та ін.

За сучасних умов господарювання (зміна цін, інфляція) перевищення фактичної наявності власних оборотних коштів над нормативом – явище в господарській діяльності підприємств достатньо рідкісне.

Метод ABC – метод, згідно з яким всю номенклатуру запасів, використовуваних на

виробництві, залежно від їх цінності поділяють на 3 категорії:

група А – запаси, які є найціннішими з погляду їх вартості, але в натуральному вираженні використовуються в малих кількостях (у зарубіжній практиці ці види сировини (матеріалів) займають 50% у загальній структурі витрат на виробництво продукції);

– група В – запаси із середньою вартістю і середньою кількістю їх використання у виробничому процесі;

– група С містить різноманітний асортимент запасів, які одночасно є незначними з погляду їх вартості у грошовому вираженні.

У процесі управління товарно-матеріальними запасами найбільша увага приділяється сировині групи А, меншою мірою – групам В і С.

Оскільки в структурі собівартості продукції найбільшу питому вагу становлять витрати на сировину та матеріали, то вітчизняним підприємствам доцільно проводити ABC-аналіз цього елемента витрат. Крім того, використовуючи метод ABC, підприємства мають можливість шукати резерви зниження собівартості у розрізі окремих центрів затрат, інвестиційних проектів чи видів продукції.

З метою оптимізації запасів на практиці поряд із цим методом використовують метод XYZ, який поділяє сировину (матеріали) на 3 класи залежно від рівномірності їх споживання у виробництві.

Оптимізація оборотного капіталу – це вибір з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотного капіталу найкращого, який сприятиме досягненню максимального ефекту. Оптимізація структури оборотного капіталу ґрунтується на оптимізації розміру кожного окремого елемента, а саме: запасів, грошових коштів, що є на рахунках підприємства і передбачає:

- аналіз і планування співвідношення власних і позичених оборотних активів;
- планування потреби в кредитах і позиках;
- аналіз і планування потреби в окремих частинах оборотного капіталу, що забезпечують матеріальні витрати й оплату праці [32].

У теорії оборотного капіталу використовують моделі оптимізації виробничих запасів і грошових коштів підприємств.

В теорії управління запасами доведено, що при деяких обмеженнях та передумовах можна розрахувати розмір оптимальної партії замовлень (Economic Order Quantity – EOQ) за формулою Вільсона:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 \times F \times D}{H}}, \dots\dots\dots(1.7)$$

де EOQ – обсяг партії, од.;

F – вартість виконання одного замовлення (витрати на розміщення замовлення, по отриманню та перевірці товарів);

D – величина витрат запасів за той же період, од.;

H – витрати по утриманню ТМЦ на одиницю запасів за деякий період, в тому числі витрати по зберіганню, транспортуванню, страхуванню разом з рівнем прибутку на інвестований в запаси капітал.

Модель Вільсона проста при розрахунку оптимального розміру товарно-матеріальних запасів на підприємствах із невеликою кількістю найменувань запасів. Однак вона ґрунтується на умовах, які насправді у виробничій діяльності рідко виконуються, наприклад, рівномірність попиту на продукцію та періоду постачання запасів.

Оптимальна сума наявних грошових коштів розраховується на основі моделі Баумоля, яка ґрунтується на стабільності грошового потоку, та моделі

Міллера-Орра, яка використовується в тих випадках, коли не можна впевнено передбачити грошовий потік.

Передбачається, що підприємство починає працювати, маючи максимальний і доцільний для нього рівень грошових коштів, і потім постійно витрачає їх протягом деякого періоду часу. Всі засоби, що поступають, від реалізації товарів і послуг підприємство вкладає в короткострокові цінні папери. Як тільки запас грошових коштів досягає деякого заданого рівня безпеки, підприємство продає частину цінних паперів і тим самим поповнює запас грошових коштів до первинної величини.

Сума поповнення (Q) обчислюється за формулою:

$$Q = \sqrt{\frac{2 \cdot V \cdot c}{r}}, \dots\dots\dots(1.8)$$

де V – прогнозована потреба в грошових коштах в періоді;

C – витрати по конвертації грошових коштів в цінні папери;

r – прийнятний і можливий для підприємства процентний дохід по короткострокових фінансових вкладеннях.

Оскільки перша модель розглядає той ідеальний варіант, коли грошові витрати стабільні і прогнозовані, а насправді таке буває нечасто, то у більшості випадків підприємства для регулювання грошових операцій застосовують модель Міллера-Орра.

Перераховані методи оптимізації оборотного капіталу не пристосовані до застосування в умовах інфляції, їх застосування утруднене у зв'язку з нерозвиненістю ринку цінних паперів в Україні і, отже, вони практично не використовуються в управлінні підприємством, хоча цінність цих моделей очевидна і практичне їх впровадження у стратегію управління оборотними активами – це недалеке майбутнє.

Таким чином, оборотний капітал – це капітал, який інвестований у оборотні активи, робить повний оборот за один виробничий цикл та свою вартість повністю переносить на вартість створюваного продукту.

Роль оборотного капіталу в фінансово-господарської діяльності підприємства полягає не тільки у обслуговуванні та підтриманні безперебійності та циклічності операційного процесу, а й у забезпеченні процесу відтворення капіталу підприємства, що формує основу комерційної діяльності суб'єкта господарювання.

У практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств застосовують такі методи управління оборотним капіталом, як: метод коефіцієнтів, нормування, метод ABC та оптимізація. В теорії і практиці управління оборотним капіталом велика увага приділяється методам нормування. Це єдиний метод, що регулюється на загальнодержавному рівні. Оптимізація оборотного капіталу – це вибір з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотного капіталу найкращого, який сприятиме досягненню максимального ефекту.

Висновки до розділу 1

Оборотний капітал – це капітал, який інвестований у оборотні активи, робить повний оборот за один виробничий цикл та свою вартість повністю переносить на вартість створюваного продукту.

У процесі кругообігу капітал підприємства проходить три стадії.

За функціональним призначенням оборотний капітал поділяють на оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Оборотні виробничі фонди обслуговують виробництво і представлені, як правило, виробничими запасами, незавершеним виробним виробництвом, напівфабрикатами власного виготовлення, а також витратами майбутніх періоді.

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів підприємства, яка повністю споживається під час одного виробничого циклу, змінюючи свою натуральну форму, розміри та властивості, і переносить свою вартість на вартість виготовлюваної продукції відразу в повному обсязі. До оборотних фондів підприємства належать виробничі запаси та незавершене виробництво.

Фондами обігу називаються оборотні засоби, що функціонують у сфері обігу. До фондів обігу належать товари, готова продукція, грошові кошти в касі та на рахунках у банках, а також кошти підприємства в розрахунках.

Виходячи з періоду функціонування оборотного капіталу, виділяють постійну частину оборотних активів та змінну частину.

Джерелами формування оборотного капіталу є такі кошти: а) власні та прирівняні до власних кошти; б) залучені; в) інші.

У складі оборотного капіталу за ступенем ліквідності виділяють найбільш ліквідні, швидко реалізовані і повільно реалізовані активи.

Показники оборотності за окремими видами активів дають можливість проаналізувати оборотність оборотних активів, оборотність активів у розрахунках, оборотність запасів, оборотність виробничих запасів, оборотність активів.

До показників, що характеризують стан оборотних коштів, можна віднести коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства.

Для характеристики ефективності використання оборотних коштів на підприємствах використовуються різноманітні показники, найважливішим з яких є швидкість обертання, період одного обороту оборотних коштів, коефіцієнт завантаження оборотних коштів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороти), строк погашення дебіторської заборгованості (днів), коефіцієнт оборотності запасів (обороти), період одного обороту запасів (днів), коефіцієнт ефективності використання оборотних

коштів, абсолютне вивільнення оборотних коштів, ефект вивільнення оборотних коштів.

Ступінь ліквідності в цілому оборотних активів і кожної їх групи визначається як відношення відповідної частки оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Найчастіше застосовуються такі показники: коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{вк}$); коефіцієнт поточної ліквідності або коефіцієнт покриття ($K_{п}$); коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{л.а.}$).

У практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств застосовують такі методи управління оборотним капіталом, як: метод коефіцієнтів, нормування, метод ABC та оптимізація. В теорії і практиці управління оборотним капіталом велика увага приділяється методам нормування. Це єдиний метод, що регулюється на загальнодержавному рівні. Оптимізація оборотного капіталу – це вибір з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотного капіталу найкращого, який сприятиме досягненню максимального ефекту.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «СТІЛЛАР»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Стілар» (скорочена назва: ТОВ «Стілар») займається торгівлею металами, металевими рудами та пропонує споживачам послуги з виготовлення металевих парканів, виробів з металу.

ТОВ «Стілар» знаходиться за адресою: 03115, Україна, Київська область, м. Київ, Святошинський район, вул. Верховинна, буд. 7.

ТОВ «Стілар» пропонує кілька варіантів виготовлення металевих парканів різної складності, з використанням елементів металевої ковки чи без них. Металеві паркани виготовляються під замовлення клієнта, із врахуванням його побажань.

ТОВ «Стілар» виконує замовлення будь-якої складності у точно визначений термін та надає гарантію на усі товари 1 рік.

ТОВ «Стілар» працює на сучасному обладнанні з використанням новітніх технологій.

ТОВ «Стілар» працює на вітчизняному ринку. Умови оплати та доставки продукції менеджери ТОВ «Стілар» обговорюють індивідуально з кожним клієнтом.

ТОВ «Стілар» має самостійний баланс, розрахунковий рахунок в банку, печатку та штамп з своїм найменуванням, бланк та інші реквізити і здійснює свою діяльність на принципах самофінансування та самокупності. Підприємство самостійно визначає напрями своєї діяльності, її планування, організацію, а також розподілення доходів виходячи з принципу самокупності,

самофінансування. ТОВ «Стілар» вільне у виборі предмету договору, інших умов фінансово-господарських відносин, які не суперечать законодавству України.

Трудові відносини з найнятими робітниками, включаючи питання прийняття на роботу та звільнення, робочого часу та відпочинку, оплати праці, гарантій та компенсацій, регулюються колективним договором. Трудові відносини регулюються відповідно до чинного законодавства та колективного договору.

Організаційна структура управління ТОВ «Стілар» наведена на рисунку 2.1.



Рис. 2.1 Організаційна структура ТОВ «Стілар»

З рисунку 2.1. бачимо, що організаційна структура ТОВ «Стілар» – лінійно-функціональна.

Організаційна структура підприємства повинна бути направлена, перш за все на встановлення чітких взаємозв'язків між окремими підрозділами підприємства, що ми і бачимо у ТОВ «Стіллар».

Директору ТОВ «Стіллар» підпорядковується комерційний директор, головний менеджер, головний бухгалтер та заступник директора з охорони праці.

Функціями комерційного директора є:

- організація процесів виробництва;
- організація моніторингу ринку обладнання та меблів з нержавіючої сталі у м. Київ, Київської області та в Україні;
- організація планування продукції підприємства;
- здійснення оцінки результатів виконаної роботи.

Комерційному директору ТОВ «Стіллар» підпорядковується головний технолог, який відповідає за технологію та випуск обладнання та меблів з нержавіючої сталі.

Директору ТОВ «Стіллар» підпорядковується головний менеджер.

Головний менеджер ТОВ «Стіллар» відповідає за:

- організацію комплексного вивчення та аналізу ринку у м. Київ, Київської області та в Україні, перспектив їх розвитку з метою одержання інформації щодо співвідношення попиту і пропозиції;
- розробляє поточні та перспективні плани діяльності підприємства, приймає стратегічні рішення з орієнтацією на ринок;
- контроль за виконанням поточних і перспективних планів.

Головний менеджер ТОВ «Стіллар» підпорядковується відділ збуту, відділ маркетингу та відділ логістики.

Відділ збуту виділений в окремий структурний підрозділ для договорів з клієнтами. Відділ збуту займається укладенням договорів, просуванням продукції підприємства.

Споживачами ТОВ «Стіллар» є приватні підприємства, фірми, компанії, населення м. Київ, Київської області та України.

Відносини ТОВ «Стіллар» з іншими фірмами, підприємствами та господарюючими суб'єктами здійснюються на основі контрактів (договорів). ТОВ «Стіллар» вільне у виборі предмету договору, інших умов фінансово-господарських відносин, які не суперечать законодавству України.

ТОВ «Стіллар» здійснює облік усієї своєї діяльності, контроль за ходом діяльності, веде оперативний бухгалтерський облік і статистичну звітність у порядку встановленому законодавством.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Динаміка основних фінансово-економічних показників діяльності
ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 рр., тис. грн.**

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	(+,-)	%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1743,7	2191,3	2664,4	920,7	473,1
2. Собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг	1214,3	1475,5	1719,5	505,2	244,0
3. Валовий прибуток (збиток)	526,4	715,8	944,9	418,5	229,1
4. Інші операційні доходи	16,7	28,2	58,7	42,0	30,5
5. Адміністративні витрати	59,9	113,6	155	95,1	41,4
6. Витрати на збут	437,3	606,1	771,9	334,6	165,8
7. Інші операційні витрати	7,3	3,5	5,8	-1,5	2,3
8. Чистий прибуток	0,7	11,4	52,3	51,6	40,9

Головним джерелом інформації є Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), наведений у Додатку Г.

Як свідчать дані, наведені в таблиці 2.1, у ТОВ «Стіллар» спостерігається збільшення чистого доходу від реалізації товарів, робіт, послуг з 1743,7 тис. грн.

у 2019 р. до 2191,3 тис. грн. у 2020 р. та до 2664,4 тис. грн. у 2021 р., тобто на 920,7 тис. грн. Це позитивна тенденція у діяльності підприємства.

Собівартість продукції ТОВ «Стіллар» мала тенденцію збільшення: з 1214,3 тис. грн. у 2019 р. до 1475,5 тис. грн. у 2020 р. та до 1719,5 тис. грн. у 2021 р., тобто відбулося збільшення на 505,2 тис. грн. Збільшення собівартості продукції свідчить про збільшення витрат на закупівлю матеріалів та збут, що впливає на формування цін на продукцію.

Але не дивлячись на підвищення собівартості продукції, валовий прибуток у 2021 р. зріс на 418,5 тис. грн. порівняно з 2019 роком, а порівняно з 2020 роком зріс на 229,1 тис. грн.

За 2019-2021 роки мали тенденцію збільшення адміністративні витрати з 16,7 тис. грн. у 2019 р. до 58,7 тис. грн. у 2021 р.

Витрати на збут також мали тенденцію з 437,3 тис. грн. у 2019 р. до 606,1 тис. грн. у 2021 р.

Інші операційні витрати, навпаки, зменшилися з 7,3 тис. грн. у 2019 р. до 58,7 тис. грн. у 2021 р.

Позитивна тенденція збільшення відмічається в динаміці чистого прибутку ТОВ «Стіллар». В 2021 р. його значення становить 52,3 тис. грн., що на 51,6 тис. грн. більш, ніж в 2019 р. та на 40,9 тис. грн. більш у порівнянні з 2020 р.

Збільшилася сума власних оборотних коштів ТОВ «Стіллар» в 2021 р. порівняно з 2019 р. збільшилась на 3 тис. грн., а порівняно з 2020 р. зменшилась на 22 тис. грн.

Отже, впродовж 2019-2021 років фінансово-господарська діяльність ТОВ «Стіллар» мала позитивну тенденцію, а саме: відбулося зростання доходу від реалізації продукції на 1110,7 тис. грн., чистий дохід збільшився на 920,7 тис. грн.. Не дивлячись на зростання адміністративних витрат та витрат на збут, чистий прибуток збільшився на 51,6 тис. грн.

2.2. Оцінка фінансового стану підприємства

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-фінансових факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

Аналіз фінансового стану ТОВ «Стіллар» проведемо за етапами:

- оцінка майнового стану підприємства;
- аналіз ліквідності;
- аналіз платоспроможності (фінансової стійкості);
- аналіз рентабельності.

Розрахуємо показники оцінки майнового стану ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 рр. та занесемо їх у таблицю 2.2.

Таблиця 2.2

Показники майнового стану ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 рр.

Показник	Роки			Абсолютне відхилення 2021 р. до		Темп приросту (%) 2021 р. до	
	2019	2020	2021	2019	2020	2019	2020
1. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,522	0,491	0,461	-0,061	-0,030	-11,69	-6,11
2. Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,102	0,121	0,163	0,061	0,042	59,80	34,71
3. Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,091	0,112	0,134	0,043	0,022	47,25	19,64

Джерелом інформації для розрахунку цих показників є Баланс (Звіт про фінансовий стан), наведений у Додатку В. Формули розрахунку показників майнового стану наведені у таблиці Д.1 Додатку Д.

Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості, тобто показує рівень фізичного і морального зносу. Коефіцієнт зносу основних засобів ТОВ «Стілар» зменшився у 2021 р. порівняно з 2019 р. з 0,522 до 0,461 (на 0,061) або на 11,69%, а порівняно з 2020 р. на 0,030 або на 6,11%. Зменшення зносу основних засобів є позитивною тенденцією у діяльності підприємства.

Коефіцієнт оновлення основних засобів показує рівень фізичного та морального оновлення основних фондів. Рівень оновлення основних засобів ТОВ «Стілар» у 2019 р. складав 10,2%, у 2020 р. він зріс до 12,1%, а вже у 2021 р. склав 16,3%. Отже, коефіцієнт оновлення основних засобів у 2021 р. порівняно з 2019 р. збільшився на 0,061, а порівняно з 2020 р. на 0,042. Збільшення цього показника є позитивною тенденцією та свідчить про те, що підприємство займається оновленням основних засобів виробництва.

Коефіцієнт вибуття основних засобів показує, яка частина основних засобів, з якими підприємство розпочало діяльність у звітному періоді вибула з різних причин. Коефіцієнт вибуття основних засобів ТОВ «Стілар» на протязі 2019-2021 років менші, ніж коефіцієнт оновлення, що є нормою.

Отже, показники майнового стану ТОВ «Стілар» показали, що у 2021 році у порівнянні з 2019 роком зменшився фізичний знос основних засобів, а оновлення та вибуття основних фондів у 2021 році збільшилося, і, в цілому, майновий стан підприємства можна охарактеризувати як задовільний.

Проаналізуємо ліквідність підприємства, тобто здатність розрахуватися за своїми зобов'язаннями за рахунок наявних активів.

Основні показники ліквідності ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки наведено в таблиці 2.3.

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. В 2021 році коефіцієнт загальної ліквідності ТОВ «Стілар» зменшився порівняно з 2019 р. на 4,645 або

на 47,18%, а порівняно з 2020 р. на 3,595 або на 40,88% (табл. 2.3). Цей показник ТОВ «Стіллар» мав стійку тенденцію зменшення впродовж 2019-2021 років, але він більші нормативного значення (> 1), що свідчить про те, що підприємство здатне своєчасно відповісти за своїми зобов'язаннями.

Таблиця 2.3

Динаміка показників ліквідності ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення 2021 р. до		Темп приросту (%) 2021 р. до	
	2019	2020	2021	2019	2020	2019	2020
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	9,844	8,794	5,199	-4,645	-3,595	-47,18	-40,88
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,097	2,082	1,615	0,518	-0,467	47,27	-22,44
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,361	0,932	0,454	0,094	-0,478	25,96	-51,29
Робочий капітал	243,6	268,6	346,6	103	78	42,28	29,04

Формули розрахунку показників ліквідності наведені у таблиці Д.2 Додатку Д.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. В 2021 році коефіцієнт ліквідності швидкої ТОВ «Стіллар» збільшився порівняно з 2019 р. на 0,518 або на 47,27%, а порівняно з 2020 р. зменшився на 0,467 або на 22,44%. Цей показник майже більш нормативного значення, яке дорівнює 0,6-0,8.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «Стіллар» у 2021 р. збільшився порівняно 2019 р. на 0,094 або на 25,96%, а порівняно з 2020 р. зменшився на 0,478 або на 51,29%, але

відповідає нормативу (>0). Це свідчить про те, що ТОВ «Стілар» готово негайно ліквідувати короткострокову заборгованість.

Робочий, функціонуючий капітал – оборотні активи, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Їх наявність означає не лише здатність платити поточні борги, а й можливість розширити послуги. З таблиці 2.3 бачимо, що робочий капітал ТОВ «Стілар» у 2021 році збільшився порівняно 2019 р. на 103 тис. грн. або на 42,82%, а порівняно з 2020 р. збільшився на 78 тис. грн. (на 29,04%). Це свідчить про позитивні зміни у фінансово-господарській діяльності підприємства.

На підставі даних таблиці 2.3 для наочності відобразимо на рис. 2.2 основні показники ліквідності ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки.

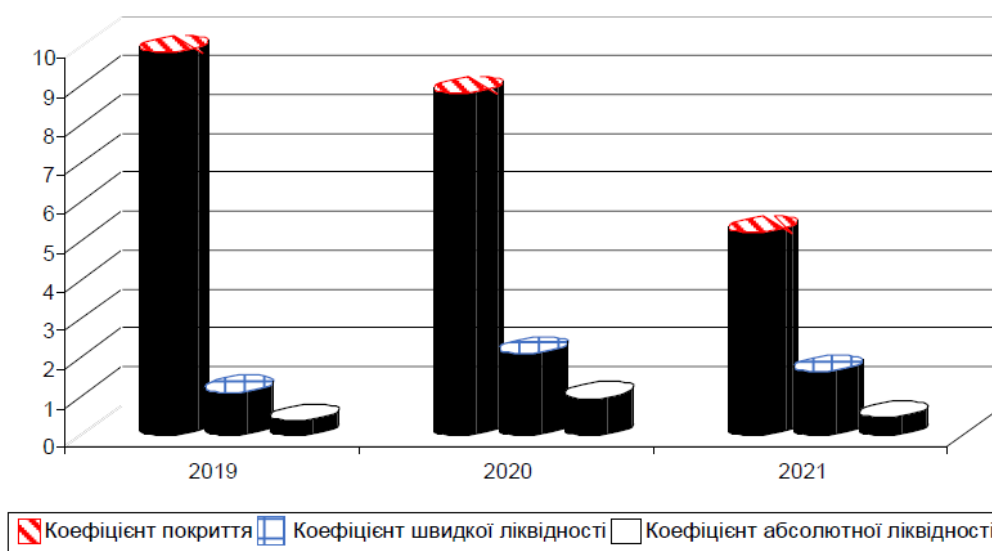


Рис. 2.2. Основні показники ліквідності ТОВ «Стілар» за 2019-2021 рр.

Наведена діаграма на рис. 2.2 наочно демонструє позитивну динаміку зростання основних показників ліквідності ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки за винятком коефіцієнту покриття, який знизився. Але усі розраховані показники ліквідності ТОВ «Стілар» на протязі 2019-2021 рр. відповідають нормативним значенням.

Платоспроможність (фінансова стійкість) – можливість підприємства своєчасно задовольняти платіжні вимоги постачальників, повертати кредити і позики, видавати заробітну плату, вносити платежі до бюджету.

Розрахуємо основні показники платоспроможності ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Показники платоспроможності ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення 2021 р. до		Темп приросту (%) 2021 р. до	
	2019	2020	2021	2019	2020	2019	2020
Маневреність робочого капіталу	0,966	0,849	0,836	-0,130	-0,014	-13,49	-1,65
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,9504	0,9395	0,762	-0,188	-0,177	-19,80	-18,9
Показник фінансового лівериджу	0	0	0,173	0,173	0,173	-	-
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,950	0,939	0,894	-0,057	-0,046	-5,96	-4,87

Формули розрахунку показників платоспроможності наведені у таблиці Д.3 Додатку Д.

Маневреність робочого капіталу – частка запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами. З табл. 2.4 бачимо, що у 2021 році маневреність робочого капіталу ТОВ «Стіллар» зменшилась порівняно з 2019 р. на 0,013 або на 13,49% та порівняно з 2020 р. зменшилась на 0,014 (на 6,31%). Це свідчить про негативні зміни, але показник відповідає нормативному значенню > 0 .

Коефіцієнт платоспроможності (фінансової незалежності) характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних

активів; його незалежність від позикових активів. Загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення коефіцієнта автономії становить 0,5.

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) розраховується як відношення власного капіталу до пасивів. В 2021 році коефіцієнт автономії на ТОВ «Стіллар» зменшився порівняно з 2019 р. на 0,188 або на 19,8%, а порівняно з 2020 р. зменшився на 0,177 (18,9%). Цей показник впродовж 2019-2021 років відповідав нормативу ($> 0,5$).

В 2021 році показник фінансового лівериджу ТОВ «Стіллар» збільшився порівняно з 2019 р. та 2020 р. на 0,173 і відповідає нормативному значенню $\leq 0,25$. Це свідчить про позитивні тенденції.

В 2021 році коефіцієнт фінансової стійкості підприємства зменшився порівняно з 2019 р. на 0,057 або на 5,96% та порівняно з 2020 р. на 0,046 (на 4,87%), але відповідає нормативному значенню 0,85-0,9.

Також тенденцію зменшення впродовж 2019-2021 років мали такі показники, як маневреність робочого капіталу та коефіцієнт фінансової стійкості. Але усі розраховані показники платоспроможності підприємства за 2019-2021 роки відповідають нормативним значенням.

Відмітимо, що ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства залежить показників ділової активності. Показники ділової активності ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 рр. розраховані у таблиці 2.5.

Формули розрахунку ділової активності наведені у таблиці Д.4 Додатку Д.

Коефіцієнт оборотності активів характеризує кількість оборотів активів за період; показує скільки чистої виручки отримано на одиницю коштів, інвестованих в активи. Коефіцієнт оборотності активів ТОВ «Стіллар» у 2021 році збільшився порівняно з 2019 р. на 0,292 або на 0,9%, а порівняно з 2020 р. зменшився на 0,394 (на 10,1%).

Таблиця 2.5

Показники ділової активності ТОВ «Стіллар» за 2019- 2021 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення 2021 р. до		Темп приросту (%) 2021 р. до	
	2019	2020	2021	2019	2020	2019	2020
Коефіцієнт оборотності активів	3,212	3,898	3,504	0,292	-0,394	9,1	-10,1
Коефіцієнт оборотності кредит. заборгованості	64,822	64,450	32,612	-32,210	-31,838	-49,7	-49,4
Строк погашення кредит. заборгов.(днів)	6	6	11	5	5	83,3	83,3
Коефіцієнт оборотності дебітор. заборгованості	200,425	105,860	81,730	-118,695	-24,130	-59,2	-22,8
Строк погашення дебітор. заборгов.(днів)	2	3	4	2	1	100,0	33,3
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	5,173	6,466	5,938	0,764	-0,528	14,8	-8,2
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	3,458	4,328	5,246	1,788	0,918	51,7	21,2
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,691	2,101	2,407	0,716	0,307	42,3	14,6

Коефіцієнт кредиторської заборгованості показує, скільки оборотів необхідно підприємству для оплати наявної заборгованості. Коефіцієнт кредиторської заборгованості мав негативну тенденцію зниження: з 64,822 у 2019 р. до 32,612 у 2021 р., тобто на 32,210 (або на 49,7%).

Строк погашення кредиторської заборгованості (днів) ТОВ «Стіллар» дорівнює збільшився на 5 день порівняно з 2019 р. (на 83,3%).

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує у скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «Стілар» у 2021 р. зменшився порівняно з 2019 р. на 118,7 або на 59,2% та порівняно з 2020 р. зменшився на 24,13 (на 22,8%).

Строк погашення дебіторської заборгованості ТОВ «Стілар» у 2021 р. збільшився на 2 дні порівняно з 2019 р., а порівняно з 2020р. на 1 день.

Коефіцієнт оборотності запасів (обороті) показує кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси. В 2021 р. коефіцієнт оборотності запасів у ТОВ «Стілар» збільшився порівняно з 2019 р. на 0,0764 або на 14,8%, а порівняно з 2020 р. зменшився на 0,0528 (на 8,2%).

Коефіцієнт оборотності основних засобів ТОВ «Стілар» на протязі 2019-2021 років має позитивну тенденцію збільшення, а саме: у 2021 р. порівняно з 2019 р. він збільшився на 1,788 (на 51,7%), а порівняно з 2020 р. збільшився на 1,788 (на 51,7%).

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує: скільки оборотів протягом аналізованого періоду здійснює власний капітал. Цей показник для ТОВ «Стілар» мав позитивну тенденцію збільшення: з 1,691 у 2019 р. до 2,407 у 2021 р.

Отже, аналізуючи показники ділової активності ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки, наведені у таблиці 2.5 можна зробити висновок про зниження оборотності активів підприємства, але оборотність запасів, основних засобів та власного капіталу мала позитивну тенденцію зростання.

Для оцінки ефективності виробництва використовують показники рентабельності. Рентабельність – якісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат ресурсів у процесі виробництва і реалізації продукції товарів.

У таблиці 2.6 розрахуємо рентабельність ТОВ «Стілар» на підставі його фінансової звітності) за 2019-2021 роки: Балансу (Звіт про фінансовий стан),

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), наведених у Додатку В та Додатку Г відповідно. Формули розрахунку показників рентабельності наведені у таблиці Д.5 Додатку Д.

Таблиця 2.6

**Динаміка показників рентабельності ТОВ «Стіллар»
за 2019-2021 роки**

Показник	Роки			Абсолютне відхилення 2021 р. до		Темп приросту (%) 2021 р. до	
	2019	2020	2021	2019	2020	2019	2020
Рентабельність активів	0,0431	0,0526	0,0792	0,0361	0,0266	83,8	50,6
Рентабельність власного капіталу	0,0542	0,0749	0,0945	0,0403	0,0196	74,4	26,2
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,0382	0,0433	0,0684	0,0302	0,0251	79,1	57,9
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,0143	0,0152	0,0196	0,0053	0,0044	37,1	28,9
Період окупності капіталу (днів)	775	49	15	-760	-34	-98,1	-69,4

Рентабельність активів показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів. В 2021 році порівняно з 2019 р. рентабельність активів ТОВ «Стіллар» збільшилася з 0,0431 до 0,0792 тобто на 0,0361 або на 83,8%, а порівняно з 2020 р. збільшилася на 0,0266 або на 50,5%. Це свідчить про позитивні зміни.

Рентабельність власного капіталу показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу. В 2021 році порівняно з 2019 р. показник рентабельності власного капіталу ТОВ «Стіллар» збільшився з 0,0542 до 0,0945, тобто на 0,0403 (74,4%), а порівняно з 2020 р. збільшився на 0,0196 (26,2%). Це також є позитивною тенденцією для підприємства.

Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки. В 2021 році порівняно з 2019 р. рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком ТОВ «Стіллар» збільшилась на 0,0302 або на 79,1%, а порівняно з 2020 р. збільшилась на 0,0251 (на 57,9%). Це свідчить про те, що продукція ТОВ «Стіллар» користується попитом та чистий прибуток від її реалізації з кожним роком збільшується.

Коефіцієнт рентабельності діяльності ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 рр. також мав тенденцію збільшення: з 0,0143 у 2019 р. до 0,0196 у 2021 р., тобто на 0,053 або на 37,1%.

Отже, на ТОВ «Стіллар» на протязі 2019-2021 років усі показники рентабельності активів, власного капіталу, реалізованої продукції за чистим прибутком збільшилися.

Таким чином, проведений аналіз фінансового стану ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки показав, що показники майнового стану, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності відповідають нормативним значенням і, в цілому, мають позитивну тенденцію, що свідчить про покращення фінансово-господарської діяльності підприємства. Але зниження коефіцієнту покриття у 2021 році порівняно з 2019 р. свідчить про нестачу власних засобів, недостатньому обсязі залучених довгострокових кредитів та не вигідних умовах взаєморозрахунків.

2.3 Аналіз складу оборотного капіталу та ефективності його використання

Наявність у підприємства власного оборотних коштів, його склад і структура, швидкість обороту і ефективність використання багато в чому зумовлюють його фінансову стійкість, платоспроможність: можливість

погашати в строк свої зобов'язання; ліквідність – здатність у будь-який момент здійснювати витрати.

Показники оборотності дають можливість проаналізувати:

- оборотність оборотних активів – можливість вивільнення їх з господарської діяльності та шляхи більш ефективного використання коштів;
- оборотність активів у розрахунках – своєчасність погашення дебіторської заборгованості;
- оборотність запасів – формування обсягів чистого доходу;
- оборотність виробничих запасів – обсяги виробництва продукції, що характеризують виробничу потужність підприємства;
- оборотність активів: ефективність використання майна підприємства.

Оборотність власного капіталу показує ефективність використання активів, що формуються за рахунок власного капіталу.

Спочатку проаналізуємо у таблиці 2.7 розмір і структуру активів, що знаходяться на балансі ТОВ «Стілар» за 2019-2021 рр.

Таблиця 2.7

Активи ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки

Активи	Рік						Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019		2020		2021			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
I. Необоротні активи	272,3	50,2	258,7	46,0	333	43,8	60,7	-6,4
II. Оборотні активи	270,5	49,8	303,5	54,0	427,4	56,2	156,9	6,4
Баланс	542,8	100,0	562,2	100,0	760,4	100,0	217,6	0,0

З таблиці 2.7 бачимо, що збільшення активів ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки відбулося за рахунок збільшення необоротних активів на 60,7 тис. грн. та за рахунок збільшення «оборотних активів» на 156,9 тис. грн.

У структурі активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки відбулися зміни: якщо у 2019 р. найбільш питому вагу активів підприємства займали необоротні активи, а саме: 50,2%, то у 2020-2021 рр. найбільша питома вага припадає на оборотні активи: 54% та 56,2% відповідно.

Отже, у структурі активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки відбулося збільшення питомої ваги оборотних активів на 6,4% та відповідне зменшення питомої ваги необоротних активів.

Для наочності за даними таблиці 2.2 на рисунку 2.3 зображена структура активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки.

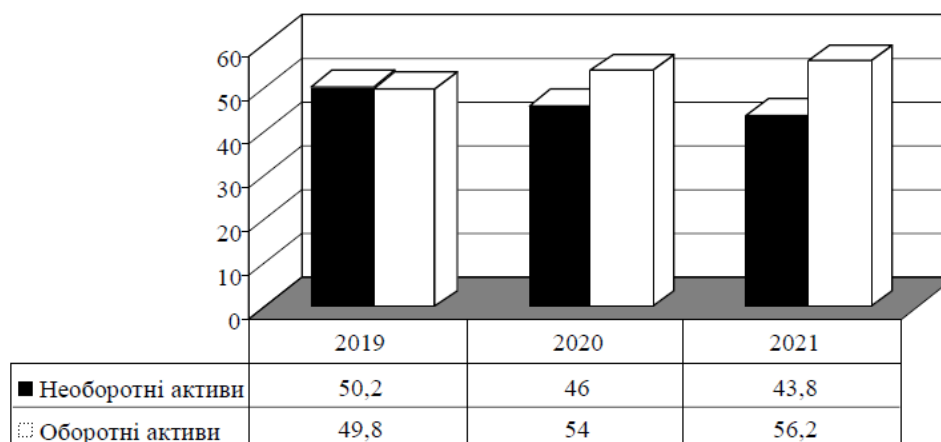


Рис. 2.3. Структура активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки

З рисунку 2.3 бачимо, що у ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки спостерігається позитивна динаміка зростання структури оборотних активів.

У таблиці 2.8 наведена динаміку складу та структури оборотних активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки.

**Склад та структура оборотних активів ТОВ «Стіллар»
за 2019-2021 роки**

Активи	Рік						Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019		2020		2021		тис. грн.	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
Запаси, у т. ч.:	235,3	87,0	228,2	75,2	289,6	67,8	54,3	-19,2
виробничі запаси	1,9	0,7	1,3	0,4	1,5	0,4	-0,4	-0,4
товари	233,4	86,3	226,9	74,8	288,1	67,4	54,7	-18,9
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	11,1	4,1	18,4	6,1	61,1	14,3	50,0	10,2
Дебіторська заборгованість з бюджетом	0	0,0	0	0,0	0,1	0,02	0,1	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	8,7	3,2	20,7	6,8	32,6	7,6	23,9	4,4
Гроші та їх еквіваленти	9,7	3,6	31,7	10,4	36,7	8,6	27	5,0
Витрати майбутніх періодів	5,7	2,1	4,5	1,5	7,3	1,7	1,6	-0,4
Усього	270,5	100,0	303,5	100,0	427,4	100,0	156,9	0,0

Аналізуючи показники, наведені у таблиці 2.8 можна прийти до висновку, що збільшення оборотних активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 рр. на 156,9 тис. грн. відбулося за рахунок:

- збільшення запасів на 54,3 тис. грн. (з них: зменшення виробних запасів на 0,4 тис. грн. та збільшення товарів на 54,7 тис. грн.);
- збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 50,0 тис. грн.;
- збільшення дебіторської заборгованості з бюджетом на 0,1 тис. грн.;
- збільшення іншої поточної дебіторської заборгованості на 23,9 тис. грн.;

- збільшення грошей та їх еквівалентів на 27 тис. грн.;
- збільшення витрат майбутніх періодів на 1,6 тис. грн.

Структура оборотних активів ТОВ «Стілар» за 2019-2021 рр. змінилася наступним чином:

- зменшення питомої ваги запасів на 19,2 %;
- збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 10,2%;
- збільшення питомої ваги іншої поточної дебіторської заборгованості на 4,4%;
- збільшення питомої ваги грошей та їх еквівалентів на 5%;
- зменшення питомої ваги витрат майбутніх періодів на 0,4%.

Найбільшу питому вагу оборотних активів ТОВ «Стілар» складають запаси: 87% у 2019 р., 75,2% у 2020 р. та 67,8% у 2021 р.

Структура оборотних активів ТОВ «Стілар» у 2021 р. складалася з:

- 67,8% з запасів (у тому числі 67,4% – це виробничі запаси);
- 14,3% з дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- 7,6% з іншої поточної дебіторської заборгованості;
- 8,6% з грошей та їх еквівалентів;
- 1,7% з витрат майбутніх періодів;
- 0,02% з дебіторської заборгованості з бюджетом.

Отже, найбільшу питому вагу оборотних активів ТОВ «Стілар» складають виробничі запаси – 67,4%.

У таблиці 2.9 наведемо показники ефективності використання оборотних активів. Формули розрахунку цих показників наведені у табл.1.1 розділу 1. Джерелом інформації є Баланс (Звіт про фінансовий стан), наведений у Додатку В та Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід, наведений у Додатку Г.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів розраховується як відношення чистого доходу до середньорічної вартості нормованих оборотних активів, показує кількість оборотів за рік. Чим більше оборотів здійснюють оборотні кошти ТОВ «Стіллар», то ефективніше вони використовуються. У базовому 2019 році даний коефіцієнт становив – 3,212, у 2020 році він збільшився до 3,898, а в 2021 році знизився до 3,504, в загальному відбулося збільшення цього показника на 0,292.

Таблиця 2.9

**Аналіз ефективності використання оборотних активів
ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки**

Показник	Рік			Відхилення (+,-) 2021 р. до	
	2019	2020	2021	2019	2020
1. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (швидкість обертання)	3,212	3,898	3,504	0,292	-0,394
2. Період одного обороту оборотних коштів, днів	114	94	104	-9	10
3. Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	0,311	0,257	0,285	-0,026	0,029
4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороты)	200,4	105,9	81,7	-118,7	-24,1

Продовження табл. 2.9

5. Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	2	3	4	3	1
6. Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	5,173	6,466	5,938	0,764	-0,528
7. Період одного обороту запасів (днів)	71	56	61	-9	5
8. Коефіцієнт ефективності використання оборотних коштів	0,135	1,763	8,808	8,673	7,045
9. Абсолютне вивільнення оборотних коштів (тис. грн.)	0	33	123,9	12,9	90,9
10. Ефект вивільнення оборотних коштів (тис. грн.)	0	-120,07	73,00	73,00	193,07

Відмітимо, що зменшення швидкості обертання оборотних коштів у 2021 р. є позитивною тенденцією у діяльності ТОВ «Стілар». Період одного обороту оборотних коштів за 2019-2021 роки зменшився 9 днів.

Коефіцієнт завантаження оборотних коштів показує скільки оборотних активів авансовано в 1 грн. реалізованої продукції. Чим менше оборотних коштів припадає на 1 грн. реалізованої продукції, тим краще вони використовуються. З даних таблиці 2.9, бачимо, що найефективніше оборотні кошти використовувалися у 2020 році, де коефіцієнт становив 0,257, а максимального значення набув у 2019 році – 0,311. В цілому ефективність використання оборотних коштів збільшилася, адже розмір коефіцієнта

зменшився у 2021 р. порівняно з 2019 р. на 0,026, що є позитивною тенденцією для підприємства.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «Стілар» у 2021 р. зменшився порівняно з 2019 р. на 118,7. Відповідно строк погашення дебіторської заборгованості підприємства у 2021 р. збільшився на 2 дні порівняно з 2019 р.

Коефіцієнт оборотності запасів (обороту) показує кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси. В 2021 р. коефіцієнт оборотності запасів у ТОВ «Стілар» збільшився порівняно з 2019 р. на 0,0764 або на 14,8%, а порівняно з 2020 р. зменшився на 0,0528 (на 8,2%). Відповідно період одного обороту запасів у 2021 р. порівняно з 2019 р. зменшився на 9 днів.

Коефіцієнт ефективності використання оборотних коштів характеризує ефективність використання оборотних активів та розраховується як відношення чистого доходу до середньорічної вартості оборотних активів. Цей показник в динаміці повинен збільшуватися. Спостерігаємо, що для ТОВ «Стілар» протягом 2019-2021 років даний показник збільшився на 8,673, що є позитивною тенденцією для підприємства.

З таблиці 2.9 бачимо, що у ТОВ «Стілар» у 2020 р. спостерігається абсолютне вивільнення оборотних коштів у сумі 33 тис. грн., а у 2021 р. у сумі 123,9 тис. грн.

З таблиці 2.9 розрахований ефект вивільнення оборотних коштів для ТОВ «Стілар» за 2020 р. та за 2021 р. за формулою, наведеної у таблиці 1.1.

Розмір суми вивільнених або додатково залучених в оборот коштів для ТОВ «Стілар» за 2019-2020 рр. складає:

$$E_{2020/2019} = \Delta_T \times (ЧД_1/Д) = (94 - 114) \times (2191,5/365) = - 120,07 \text{ (тис. грн.)}$$

Отже, у 2020 році порівняно з 2019 р. у зв'язку з прискоренням оборотності оборотного капіталу ТОВ «Стілар» на 20 днів ($94 - 114 = -20$) було вивільнено в оборот коштів на суму 120,07 тис. грн.

Розмір суми вивільнених або додатково залучених в оборот коштів для ТОВ «Стіллар» за 2020-2021 рр. складає:

$$E_{в2021/2020} = \Delta_T \times (ЧД_1/Д) = (104 - 94) \times (2664,4/365) = + 73 \text{ (тис. грн.)}$$

А у 2021 році порівняно з 2020 р. у зв'язку з уповільненням оборотності оборотного капіталу ТОВ «Стіллар» на 10 днів ($104 - 94 = +10$) було додатково залучено в оборот коштів на суму 73 тис. грн.

Отже, якщо у 2020 р. на ТОВ «Стіллар» спостерігалось вивільнення в оборот коштів у розмірі 120,07 тис. грн., то у 2021 р. кошти в оборот були залучені у сумі 73 тис. грн. Це пов'язане з прискоренням оборотності оборотного капіталу у 2020 р. та уповільненням оборотності оборотного капіталу у 2021 р.

Таким чином, впродовж 2019-2021 років фінансово-господарська діяльність ТОВ «Стіллар» мала позитивну тенденцію, а саме: відбулося зростання доходу від реалізації продукції на 1110,7 тис. грн., чистий дохід збільшився на 920,7 тис. грн.. Не дивлячись на зростання адміністративних витрат та витрат на збут, чистий прибуток збільшився на 51,6 тис. грн..

Аналіз фінансового стану ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки показав, що показники майнового стану, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності відповідають нормативним значенням і, в цілому, мають позитивну тенденцію, що свідчить про покращення фінансово-господарської діяльності підприємства. Але зниження коефіцієнту покриття у 2021 році порівняно з 2019 р. свідчить про нестачу власних засобів, недостатньому обсязі залучених довгострокових кредитів та невігідних умовах взаєморозрахунків.

Отже, за результатами проведеної оцінки фінансової звітності, можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства є нормальний, але його фінансова політика вирішує короткострокові задачі, які дають позитивні результати лише сьогодні з можливим негативним ефектом у майбутньому.

Аналіз ефективності використання оборотних активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки показав позитивну тенденцію зростання оборотності оборотних активів та запасів підприємства, але зниження оборотності дебіторської заборгованості.

Також негативним для ТОВ «Стіллар» є зниження у 2021 р. порівняно з 2020 р. оборотності оборотних активів: якщо у 2020 р. на ТОВ «Стіллар» спостерігалось вивільнення в оборот коштів, то у 2021 р. кошти в оборот були залучені. Тому підприємству необхідно розробити заходи удосконалення ефективності управління оборотним капіталом.

Висновки до розділу 2

ТОВ «Стіллар» займається торгівлею металами, металевими рудами та пропонує послуги з виготовлення металевих парканів, виробів з металу та пропонує кілька варіантів виготовлення металевих парканів різної складності, з використанням елементів металевої ковки чи без них.

ТОВ «Стіллар» самостійно визначає напрями своєї діяльності, її планування, організацію, а також розподілення доходів виходячи з принципу самоокупності, самофінансування. ТОВ «Стіллар» вільне у виборі предмету договору, інших умов фінансово-господарських відносин, які не суперечать законодавству України.

Аналіз основних показників фінансової діяльності ТОВ «Стіллар» показав позитивну тенденцію, а саме: відбулося зростання доходу від реалізації продукції на 1110,7 тис. грн., чистий дохід збільшився на 920,7 тис. грн.. Не дивлячись на зростання адміністративних витрат та витрат на збут, чистий прибуток збільшився на 51,6 тис. грн..

Проведений аналіз фінансового стану ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки показав, що показники майнового стану, ліквідності, платоспроможності,

ділової активності та рентабельності відповідають нормативним значенням і, в цілому, мають позитивну тенденцію, що свідчить про покращення фінансово-господарської діяльності підприємства. Але зниження коефіцієнту покриття у 2021 році порівняно з 2019 р. Свідчить про нестачу власних засобів, недостатньому обсязі залучених довгострокових кредитів та не вигідних умовах взаєморозрахунків.

За результатами проведеної оцінки фінансової звітності, можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства є нормальний, але його фінансова політика вирішує короткострокові задачі, які дають позитивні результати лише сьогодні з можливим негативним ефектом у майбутньому.

Аналіз ефективності використання оборотних активів ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки показав позитивну тенденцію зростання оборотності оборотних активів та запасів підприємства, але зниження оборотності дебіторської заборгованості. Також негативним для ТОВ «Стілар» є зниження у 2021 р. порівняно з 2020 р. оборотності оборотних активів: якщо у 2020 р. на ТОВ «Стілар» спостерігалось вивільнення в оборот коштів, то у 2021 р. кошти в оборот були залучені.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «СТІЛЛАР»

3.1 Прискорення оборотності капіталу як інструмент покращення фінансового стану підприємства

Від швидкості обороту капіталу залежить і його прибутковість, і як результат – ліквідність і платоспроможність підприємства, його фінансовий стан.

Оборотність капіталу, з одного боку, залежить від швидкості оборотності основного й оборотного капіталу, а з іншого боку – від його структури: чим більшу частку становить основний капітал, що обертається повільно, тим нижчий коефіцієнт оборотності і вища тривалість обороту всього сукупного капіталу.

Проведений у попередньому розділі роботи аналіз фінансового стану ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки показав, що фінансова політика вирішує короткострокові задачі підприємства, які дають позитивні результати лише сьогодні з можливим негативним ефектом у майбутньому.

Для уникнення зазначеного ризику ТОВ «Стілар» повинне шукати шляхи нарощування власних оборотних коштів на підставі ефективного використання всіх ресурсів, які воно має у своєму розпорядженні, для забезпечення покращання своєї фінансового стану підприємства.

Ділова активність підприємства виявляється у швидкості обороту його капіталу. Прискорення оборотності капіталу свідчить про більш інтенсивне його використання і про зростання ділової активності підприємства. Навпаки, уповільнення оборотності коштів є ознакою спаду ділової активності.

Наведений у попередньому розділі роботи аналіз показників ділової активності ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки показав зниження оборотності активів підприємства, але оборотність запасів, основних засобів та власного капіталу мала позитивну тенденцію зростання.

Аналіз ефективності використання оборотних активів ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки показав позитивну тенденцію зростання оборотності оборотних активів та запасів підприємства, але зниження оборотності дебіторської заборгованості. У 2021 році порівняно з 2020 р. у зв'язку з уповільненням оборотності оборотного капіталу ТОВ «Стілар» на 10 днів було додатково залучено в оборот коштів на суму 73 тис. грн. Це є негативною тенденцією.

Тому підприємству необхідно розробити заходи щодо удосконалення ефективності управління оборотним капіталом.

Розглянемо можливі напрямки прискорення оборотності капіталу для ТОВ «Стілар».

1). Рефінансування дебіторської заборгованості як засіб вивільнення додаткових оборотних коштів підприємства.

Рефінансування дебіторської заборгованості – форма реструктуризації активів, що полягає в переведенні дебіторської заборгованості в інші, ліквідні форми оборотних активів: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення тощо.

Реструктуризацію товарної дебіторської заборгованості підприємства можна розглядати як сукупність заходів, спрямованих на підвищення показників ліквідності та прибутковості.

Достатній рівень ліквідності товарної дебіторської заборгованості дасть можливість своєчасно трансформувати її у грошову форму без значних фінансових втрат, а підвищення рівня прибутковості товарної дебіторської заборгованості забезпечить зростання доходів та зменшить витрати з їх обслуговування.

Отже, керівництву ТОВ «Стілар» в своїй діяльності потрібно особливу увагу звернути на зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості у сумі поточних активів. Тому необхідно здійснювати контроль за показниками дебіторської заборгованості.

Важливим у процесі контролю дебіторської заборгованості є контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Як збільшення, так і зменшення дебіторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для підприємства.

Методика контролю показників оборотності дебіторської заборгованості полягає у тому, що дані за звітний період порівнюють з даними за минулий рік (або інший звітний період), визначають зміни і вивчають причини цих змін, їхню якісну характеристику.

Деякі показники за минулий період (оборотність дебіторської заборгованості) переносяться з розрахунку, складеного за підсумками минулого року чи іншого виробничого періоду.

У таблиці 3.1 наведені показники складу та структури дебіторської заборгованості ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки.

Аналізуючи у таблиці 3.1 динаміку складу та структури дебіторської заборгованості ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки бачимо, що загальна сума дебіторської заборгованості зросла з 19,8 тис. грн. у 2019 р. до 93,8 тис грн у 2021 р., тобто на 74 тис. грн. Найбільш питома вага припадає на дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги у 2019 р. та у 2021 р. у розмірі 56,1% та 61,1% відповідно. А у 2020 р. найбільш питома вага припадає на іншу дебіторську заборгованість у розмірі 52,9%.

Динаміка складу та структури дебіторської заборгованості

ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки

Активи	Рік						Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019		2020		2021			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	11,1	56,1	18,4	47,1	61,1	61,1	50	9,1
Дебіторська заборгованість з бюджетом	0	0,0	0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	8,7	43,9	20,7	52,9	32,6	34,8	23,9	-9,2
Усього:	19,8	100,0	39,1	100,0	93,8	100,0	74,0	0,0

Питома вага дебіторської заборгованості за товари роботи, послуги ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки зросла 9,1%, а дебіторської заборгованості з бюджетом зросла на 0,1%. Питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки зменшилася на 9,2%.

Розрахуємо коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості для ТОВ «Стіллар» за формулою:

$$КП_{ДЗ} = ДЗ_{П} / ДЗ, \quad (3.1)$$

Де КПдз – коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості;

ДЗп – дебіторська заборгованість, яка не оплачена вчасно, тис. грн.;

ДЗ – загальний обсяг дебіторської заборгованості, тис. грн.

Для ТОВ «Стіллар» на кінець 2021 року обсяг дебіторської заборгованості, не оплаченої вчасно, дорівнює 54,35 тис. грн., а загальний обсяг дебіторської заборгованості складає 93,8 тис. грн.

Тоді за формулою (3.1) коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості складатиме:

$$\text{КПдз} = 54,35 / 93,7 = 0,58$$

З розрахунку видно, що обсяг дебіторської заборгованості не оплаченої вчасно становить 54,35 тис. грн. або 58% до загального обсягу дебіторської заборгованості підприємства.

Відмітимо, що ТОВ «Стілар» у 2021 р. встановило такі строки непогашення безнадійної заборгованості:

- 1 група – менше одного місяця;
- 2 група – від одного місяця до одного кварталу;
- 3 група – від одного кварталу до одного року.

Відповідно за трьома групами була класифікована і сума поточної дебіторської заборгованості, яка відображена у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Сума поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Стілар» за 2021 рік

Квартали 2021 року	Сума дебіторської заборгованості на початок 2021 року, тис. грн.			Сума списаної безнадійної заборгованості за строками непогашення, тис. грн.		
	1	2	3	1	2	3
I	3,2	8,8	6,4		0,9	
I	4,8	4,6	4,5	0,8		1,3
III	2,4	6,2	4,6			
IV	4,4	5,4	5,8	0,5	1,2	0,7
Усього	14,8	25	21,3	1,3	2,1	2

Визначимо резерв сумнівних боргів (забезпечення на випадок непогашення дебіторської заборгованості) за допомогою застосування коефіцієнту сумнівності, який розраховується за формулою:

$$K_c = \left(\sum B_{зн.} : \sum D_{зн.} \right), \quad (3.2)$$

де K_c – коефіцієнту сумнівності;

Бзн – безнадійна дебіторська заборгованість відповідної групи у складі дебіторської заборгованості цієї групи на дату балансу;

Дзн – дебіторська заборгованість відповідної групи на дату балансу.

Нагадаємо, що до сумнівних боргів відносять ті суми дебіторської заборгованості, щодо яких існує непевність у тому, що вони будуть погашені.

Станом на кінець IV кварталу 2019 р. заборгованість за групами склала:

1 група – 16,1 тис. грн.;

2 група – 27,1 тис. грн.;

3 група – 23,3 тис. грн.

Визначаємо коефіцієнт сумнівності дебіторської заборгованості для кожної з груп за формулою (3.2):

- по групі 1:

$$Kc1 = (0,8 + 0,5) : (3,2+4,8+2,4+4,4) = 1,3:4,8 = 0,088$$

- по групі 2:

$$Kc2 = (0,9+ 1,2) : (8,8+4,6+6,2+5,4) = 2,1:25,0= 0,084$$

- по групі 3:

$$Kc3 = (1,3+ 0,7) : (6,4+4,5+4,6+5,8) = 2,0:21,03= 0,094$$

Розрахуємо резерв сумнівних боргів (R) для ТОВ «Стіллар» на кінець IV кварталу 2021 р.:

$$R = 16,1 \times 0,088 + 27,1 \times 0,084 + 23,3 \times 0,094 = 5,88 \text{ (тис. грн)}$$

Таким чином, резерв сумнівних боргів ТОВ «Стіллар» у 2021 році складає 5,88 тис. грн.

Оцінимо ймовірність погашення товарної дебіторської заборгованості на підставі загального коефіцієнта ймовірності, який розраховується за формулою:

$$K\text{ЙП}_{\text{ЗАГ}} = \left(\sum K\text{ЙП}_I \cdot ДЗ_I \right) / ДЗ, \quad \dots\dots\dots(3.3)$$

де $K\text{ЙП}_{\text{заг}}$ – коефіцієнт погашення заборгованості за і-м дебітором;

$ДЗ_i$ – обсяг заборгованості і-го дебітора, тис. грн.;

n – кількість видів дебіторів.

Тоді коефіцієнт ймовірності погашення товарної дебіторської заборгованості для ТОВ «Стілар» дорівнюватиме:

$$КЙП_{заг} = 39,35 / 93,7 = 0,42$$

З розрахунків видно, що загальний коефіцієнт ймовірності нижчий за 0,5, і становить 0,42, що вимагає необхідності вжити заходів щодо реструктуризації дебіторської заборгованості.

ТОВ «Стілар» можна застосувати таку форму рефінансування дебіторської заборгованості як факторинг.

Розрахуємо обсяг чистого грошового потоку, який може бути отриманий внаслідок факторингової форми рефінансування товарної дебіторської заборгованості:

$$ЧГП_{ДЗ} = \sum ГНі - ДВі, \dots\dots\dots(3.4)$$

де $ГНі$ – грошові надходження від рефінансування i -ої дебіторської заборгованості, тис. грн.;

$ДВі$ – додаткові витрати у зв'язку з рефінансуванням i -ої дебіторської заборгованості, тис. грн.

Додаткові витрати для ТОВ «Стілар» на рефінансування дебіторської заборгованості складають 9,84 тис. грн.

Тоді обсяг чистого грошового потоку дорівнюватиме:

$$ЧГП_{ДЗ} = 54,35 - 9,84 = 44,51 \text{ (тис. грн)}$$

Отже, обсяг чистого грошового потоку для ТОВ «Стілар» у 2019 році складатиме 44,51 тис. грн.

Розрахуємо економічну доцільність рефінансування за допомогою коефіцієнта ефективності вивільнення коштів, який обчислюється як:

$$КЕ_{ВК} = ЧГП_{ДЗ} / ДЗ \cdot КЙП_{заг} \dots\dots\dots(3.5)$$

Тоді для ТОВ «Стілар» маємо:

$$KE_{BK} = 44,51 : (93,7 \times 0,42) = 1,131$$

Таким чином, коефіцієнт ефективності вивільнення додаткових оборотних коштів дорівнюватиме 1,131 або 113,1%.

Отже, рефінансувати дебіторську заборгованість за допомогою факторингу для ТОВ «Стілар» економічно доцільно тому, що цей засіб збільшує оборотні кошти на 44,51 тис. грн.

Тому у подальшій своїй діяльності ТОВ «Стілар» потрібно застосовувати факторингову форму рефінансування товарної дебіторської заборгованості. Це дасть змогу ТОВ «Стілар» прискорити одержання оборотних коштів за товари та зменшити ризик появи сумнівних боргів.

Також формою рефінансування дебіторської заборгованості є облік або дисконтування векселів. Зміст цієї операції полягає в тому, що банк, придбавши вексель за іменним індосаментом, терміново його оплачує пред'явникові, а платіж отримує лише з настанням зазначеного у векселі строку погашення. Економічна сутність операції дисконтування така: держатель векселя достроково реалізує його банку, тобто комерційний кредит перетворюється на банківський.

За достроковий платіж банк утримує з номінальної суми векселя певну винагороду на свою користь, тобто оплачує вексель за мінусом знижки. Різниця між сумою, що її заплатив банк, придбавши вексель, і сумою, яку він отримує за цим векселем у строк платежу, називається дисконтом.

Таким чином, прискорити оборотність капіталу ТОВ «Стілар» можна за допомогою рефінансування дебіторської заборгованості. Наведені розрахунки показали збільшення оборотних коштів на 44,51 тис. грн., що свідчить про доцільність рефінансування дебіторської заборгованості.

2). Поліпшення організації матеріально-технічного постачання з метою забезпечення підприємства необхідним запасом продукції і скорочення часу

перебування капіталу в запасах є також заходом прискорення оборотності капіталу для ТОВ «Стіллар».

На сьогодні одним з головних завдань ТОВ «Стіллар» є інтенсифікація виробництва при дотриманні принципу ресурсозбереження.

Раціональне та економне витрачання окремих елементів оборотних фондів підприємств має неабияке економічне значення. Це зумовлюється постійним збільшенням абсолютного споживання сировини, матеріалів, електроенергії. Економія матеріальних ресурсів у величезній мірі сприяє зниженню собівартості продукції, товарі та послуг.

Суттєво впливаючи на зниження собівартості продукції, економія матеріальних ресурсів надає позитивний вплив і на фінансовий стан підприємства.

Економія матеріальних ресурсів, що характеризується зниженням абсолютної та питомої витрати окремих видів ресурсів, дає змогу з такої самої кількості сировини й матеріалів виготовляти більше продукції, товарів (послуг) без додаткових затрат суспільної праці, підвищувати ефективність виробництва в цілому на кожному підприємстві.

Ефективніше використання оборотних коштів передбачає передовсім розв'язання конкретних завдань з економії сировини, матеріалів, палива, електроенергії.

Джерелами економії матеріальних ресурсів для ТОВ «Стіллар» є: зменшення питомої витрати матеріалів, скорочення витрат та відходів матеріалів.

До шляхів економії матеріальних ресурсів у ТОВ «Стіллар» можна віднести наступні:

– виробничо-технічні заходи: використання ресурсозберігаючих технологій; впровадження норм і витрат матеріальних ресурсів;

– організаційно-економічні заходи: поліпшення організації матеріального забезпечення виробництва; застосування дійової системи економічного стимулювання.

Прагнення економії матеріальних ресурсів сприяє залученню нової техніки та здійсненню технологічних процесів. Економія споживання матеріальних ресурсів сприяє покращенню використання виробничих потужностей та підвищення суспільної продуктивності праці. Економія матеріальних ресурсів сприяє економії витрат також і живої праці: скорочують відносні витрати робочої сили на транспортування матеріалів, їх завантаження та розвантаження, зберігання.

3). Скорочення запасів на підприємстві, ліквідація зайвих виробничих запасів, скорочення тривалості виробничого процесу, формування запасів у межах можливого мінімуму для постійного забезпечення безперервності процесу виробництва

4). Забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання. Усі види оборотних активів певною мірою схильні до ризику втрат. Тому управління оборотними активами повинно бути спрямоване на мінімізацію ризику їх втрат, особливо сьогодні в інфляційних умовах.

5). Впровадження нових технологій та підвищення ефективності праці, раціональної організації збуту, формування і реалізація ефективної кредитної політики.

Ефективне використання оборотних коштів є одним із першочергових завдань підприємства і забезпечується це прискоренням їх оборотності.

Отже, можливими напрямками прискорення оборотності капіталу для ТОВ «Стілар» можуть бути: рефінансування дебіторської заборгованості; поліпшення організації матеріально-технічного постачання; скорочення запасів на підприємстві, ліквідація зайвих виробничих запасів, скорочення тривалості виробничого процесу; забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у

процесі їх використання; впровадження нових технологій та підвищення ефективності праці, раціональної організації збуту, формування і реалізація ефективної кредитної політики.

3.2. Розробка заходів оптимізації оборотного капіталу підприємства

Ефективне управління оборотним капіталом підприємства сприятиме зміцненню його фінансового стану. Тому оптимізація оборотного капіталу є одним з основних завдань ефективного управління оборотним капіталом.

Визначаючи оптимальну структуру оборотного капіталу, необхідно враховувати ряд чинників:

- фінансовий ризик, тобто підвищення ризику знижує оптимальну частину позикових коштів;
- податковий тягар, що визначається податковою політикою підприємства;
- недостатня фінансова гнучкість, тобто здатність залучати кошти за прийнятними цінами, при невизначених або кризових станах.

Пропонуємо для ТОВ «Стілар» оптимізацію оборотного капіталу за допомогою таких заходів.

1). Оптимізація рівня виробничих запасів за методом EOQ (модель Вільсона).

Одним з основних напрямків управління оборотними активами підприємства є управління запасами. Оптимізація рівня виробничих запасів залежить від витрат, що пов'язані з підтриманням запасів і складаються з двох елементів: витрат по зберіганню і витрат по розміщенню та виконанню замовлень. Ці два елементи змінюються обернено пропорційно один одному: чим більшими є витрати по зберіганню оборотних активів (наприклад, необхідні

складські приміщення в достатньому обсязі), тим меншими є витрати по постачанню.

Контроль за ефективністю управління запасами на вітчизняних підприємствах здійснюють за допомогою аналізу зміни швидкості обороту запасів.

Найбільш розповсюдженим методом оцінки матеріальних запасів в нашій країні є метод оцінки за фактичною собівартістю придбання.

На ТОВ «Стіллар» також застосовують метод оцінки за фактичною собівартістю придбання. До числа негативних наслідків використання цього методу для підприємства слід віднести те, що він, з одного боку, занижує собівартість реалізованої продукції і, з іншого, тягне за собою суттєве заниження вартості матеріалів, а отже штучно завищує їх оборотність.

Тому на «Стіллар» виникає надлишок запасів, який приводить зниження швидкості оборотності виробничих запасів.

Як було розраховане у таблиці 2.9 (розділ 2) коефіцієнт оборотності запасів ТОВ «Стіллар» у 2021 р. порівняно з 2020 р. знизився на 0,528. Таке зниження приводить до відповідного збільшення тривалості оборотів з 51 днів у 2020 р. до 61 днів у 2021 р., тобто на 5 днів.

Розмір оптимальної партії замовлень (EOQ) можна розрахувати за допомогою моделі Вільсона за формулою:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 \times F \times D}{H}}, \dots\dots\dots(3.6)$$

де EOQ – обсяг партії, од.;

F – вартість виконання одного замовлення (витрати на розміщення замовлення, по отриманню та перевірці товарів);

D – величина витрат запасів за той же період, од.;

H – витрати по утриманню ТМЦ на одиницю запасів за деякий період, в тому числі витрати по зберіганню, транспортуванню, страхуванню разом з рівнем прибутку на інвестований в запаси капітал.

Після визначення оптимальної партії замовлення використовують наступну схему управління замовленнями, які дозволяють за допомогою ряду параметрів формалізувати процедуру оновлення запасів, наприклад, визначити рівень запасів, при якому необхідно здійснювати замовлення:

$$RP = MU \times MD \quad (3.7)$$

$$SS = RP - AU \times AD \quad (3.8)$$

$$MS = RP + EOQ - LU \times LD, \quad (3.9)$$

де RP – рівень запасів, при якому робиться замовлення, од.;

MU – максимальна денна потреба в сировині, од.;

MD – максимальна кількість днів виконання замовлення;

SS – найбільш ймовірний мінімальний рівень запасів, од.;

AU – середньоденна потреба в сировині, од.;

AD – середня тривалість виконання замовлення (від моменту розміщення до моменту отримання сировини), дн.;

MS – максимальний рівень запасів, од.;

LU – мінімальна денна потреба в сировині, од.;

LD – мінімальна кількість днів виконання замовлення.

Перехід від традиційного методу оцінки матеріальних запасів до методу EOQ сприятиме оптимізації матеріальних запасів та, як наслідок, підвищенню ефективності оборотних активів ТОВ «Стілар».

2). Оптимізація структури капіталу по критерію мінімізації рівня фінансових ризиків.

Оптимізація структури капіталу по критерію мінімізації рівня фінансових ризиків – метод, який пов'язаний з процесом диференційного вибору фінансування різних складових активів підприємства.

З цією метою всі активи підприємства поділяють на три групи:

а) необоротні активи;

б) постійна частина оборотних активів (незмінна частина сукупного їх розміру, яка не залежить від сезонних та інших коливань обсягу операційної діяльності і не пов'язана з формуванням запасів сезонного зберігання, довгострокового завезення і цільового призначення);

в) змінна частина оборотних активів (частина сукупного розміру, яка пов'язана із сезонним зростанням обсягу реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди діяльності підприємства товарних запасів сезонного зберігання, дострокового завезення і цільового призначення. У складі цієї змінної частини оборотних активів виділяють максимальну і середню потребу в них).

Існує три принципових підходи для фінансування різних груп активів підприємства, а саме:

- 1) консервативний підхід;
- 2) компромісний підхід;
- 3) агресивний підхід.

Консервативний підхід до формування оборотних активів передбачає не тільки повне задоволення поточної потреби у всіх їх видах, що забезпечує нормальний хід операційної діяльності, але й створення високих розмірів їх резервів на випадок непередбачених труднощів. Такий підхід гарантує мінімізацію комерційних і фінансових ризиків, але негативно позначається на ефективності використання оборотних активів – їх оборотності і рівні рентабельності.

Помірний підхід до формування оборотних активів спрямований на забезпечення повного задоволення поточної потреби у всіх їх видах і створення нормальних страхових їх розмірів на випадок найбільш типових збоїв у ході операційної діяльності підприємства.

Агресивний підхід до формування оборотних активів полягає в мінімізації всіх форм страхових резервів за окремими видами цих активів. За відсутності збоїв у ході операційної діяльності такий підхід до формування оборотних активів забезпечує найвищий рівень ефективності їх використання.

Таким чином, вибрані принципові підходи до формування оборотних активів підприємства (або тип політики їх формування), відображаючи різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, зрештою визначають суму цих активів і їх рівень відносно обсягу операційної діяльності. Залежно від свого ставлення до фінансових ризиків власники або менеджери підприємства вибирають один з вище перелічених варіантів фінансування активів. Залежно від свого ставлення до фінансових ризиків власники або менеджери підприємства вибирають один з вище перелічених варіантів фінансування активів [21].

На основі аналізу структури фінансування оборотних активів підприємства можна зробити висновок про те, що ТОВ «Стілар» використовує агресивну модель фінансування оборотних активів. Так, підприємство має високу частку власного капіталу в структурі валюти балансу (76,2% у 2021 році) та високу питому вагу (56,2% у 2021 році) оборотних активів.

Аналіз балансу ТОВ «Стілар» показав те, що у 2021 році необоротні активи підприємства повністю фінансувалися за рахунок власного капіталу, при цьому лише незначна частина власного капіталу була спрямована на фінансування оборотних активів, що свідчить про невеликі обсяги робочого капіталу. При цьому переважна частина оборотних активів підприємства протягом аналізованого періоду фінансувалася за рахунок короткострокових зобов'язань та кредиторської заборгованості.

Отже, можна зробити висновок про те, що підприємство застосовує агресивну політику фінансування оборотних активів, оскільки величина робочого капіталу підприємства незначна, підприємство має високу питому вагу

оборотних активів, які переважно фінансуються за рахунок короткострокових зобов'язань.

Модель фінансування оборотних активів, яку застосовує підприємство з одного боку характеризуються високою платоспроможністю, а з іншого – значною ризикованістю з позиції ліквідності. Тому для ТОВ «Стілар» розробимо заходи внутрішнього страхування фінансових ризиків, які виникають у підприємства при розміщенні оборотних коштів. У процесі формування ефективної фінансової політики управління та зниження фінансових ризиків підприємства особливу увагу слід приділити профілактичним заходам і системі внутрішнього страхування.

Система заходів внутрішнього страхування ризиків ТОВ «Стілар» наведена на рисунку 3.1.



Рис. 3.1. Заходи зниження ризиків ТОВ «Стілар»

На нашу думку, для мінімізації і уникнення ризику зниження ризиків на ТОВ «Стіллар» можливі наступні профілактичні заходи:

- встановлення граничного розміру позикових ресурсів у господарському обороті і зниження питомої ваги позичкових фінансових ресурсів (для нашого підприємства це, в основному, кредити банків);

- встановлення мінімального розміру високоліквідних активів у складі майна підприємства;

- скорочення переліку форс-мажорних обставин у договорах із покупцями, що дасть змогу, у свою чергу, суттєво зменшити ризик виникнення безнадійної дебіторської заборгованості.

Розглянемо можливість формування цільових резервних фондів за рахунок збільшення прибутку для ТОВ «Стіллар».

Формування резервних фондів допоможе ТОВ «Стіллар» уникнути фінансових ризиків, таких як:

- податковий ризик: ймовірність введення нових податків та зборів на здійснення деяких аспектів господарської діяльності, можливість збільшення рівня діючих ставок податків;

- кредитний ризик: має місце у фінансовій діяльності підприємства при наданні їм товарного кредиту покупцям, формою його проявлення є ризик неплатежу або невчасного розрахунку за віддану в кредит продукцію;

- ризик неплатоспроможності (або ризик незбалансованої ліквідності) який генерується зниженням рівня ліквідності оборотних активів;

- ризик зниження фінансової стійкості.

Прибуток ТОВ «Стіллар», що залишається в його розпорядженні використовується для матеріального заохочення і соціального розвитку, виробничого розвитку підприємства.

Сума резерву зростання прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації товарів розраховується за формулою:

$$P_{(V)}^{\Pi} = PV \cdot \frac{\Pi}{V}, \quad (3.10)$$

де PV – потенційно можливе збільшення обсягу продукції, тис. грн.;

Π – фактичний прибуток від реалізації товарів, тис. грн.;

V – фактичний обсяг реалізованих товарів, тис. грн.

Як свідчать експертні оцінки фахівців відділу збуту підприємства щодо рівня попиту на продукцію підприємства, у 2022 році можливе збільшення обсягу реалізації на 11%.

Потенційно можливе збільшення обсягів реалізованих товарів розраховується як добуток обсягу реалізації на його прогнозне значення. Тоді маємо:

$$PV = 2664,4 \times 0,11 = 293,08 \text{ (тис. грн)}$$

Розрахуємо резерв збільшення прибутку за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції ТОВ «Стіллар», якщо фактичний прибуток від реалізації товарів за 2021 рік склав 52,3 тис. грн., а фактичний обсяг реалізованих товарів дорівнював 442,6 тис. грн. Тоді за формулою (3.10) отримаємо:

$$P_{(V)}^{\Pi} = 293,08 \times (52,3 / 442,6) = 34,63 \text{ (тис. грн)}$$

Отже, збільшивши обсяги реалізації продукції на 11% ТОВ «Стіллар» збільшить свій прибуток у 2022 році на 34,63 тис. грн. Тоді за рахунок такого збільшення можна буде сформувати цільові резервні фонди. Сума цільових резервних фондів ($C_{рез.ф}$) може складати, наприклад, 60% від загальної суми збільшення прибутку, тобто:

$$C_{рез.ф} = 0,6 \times 34,63 = 20,78 \text{ тис. грн.}$$

Отже, у ТОВ «Стіллар» є можливість формування цільових резервних фондів у сумі 20,78 тис. грн. на 2022 рік за рахунок резервного зростання прибутку. Страхування фінансових ризиків для ТОВ «Стіллар» передбачає відшкодування збитків у разі втрати прибутку, неповернення кредиту та

відсотків за його користування. Але для мінімізації ризиків у 2022 році ТОВ «Стіллар» необхідно страхувати постачання матеріальних ресурсів, стабілізувати в ціновому плані реалізацію продукції.

Впровадження вищезазначених заходів сприятиме ефективному використанню оборотних коштів, оптимізації оборотного капіталу та, як наслідок, покращенню фінансового стану ТОВ «Стіллар».

3.3 Напрями удосконалення системи управління оборотними капіталом підприємства

Основними елементами управління оборотним капіталом на підприємстві є:

- визначення науково обґрунтованої потреби в оборотних коштах;
- визначення оптимального співвідношення джерел формування оборотних коштів;
- організація поточного і перспективного управління операційною та фінансовою діяльністю, що забезпечує конкурентоздатність і фінансову стійкість підприємства;
- організація і оцінка ефективності управління матеріальними та фінансовими потоками на підприємстві.

У таблиці 3.1 для ТОВ «Стіллар» розроблена система управління оборотними активами у такій послідовності:

- аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді;
- визначення принципів підходів щодо формування оборотних активів підприємства;
- оптимізація обсягу оборотних активів;
- оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів;
- забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;

- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання;
- формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів;
- оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді включає п'ять етапів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Система управління оборотними активами для ТОВ «Стілар»

№ з/п	Характеристика елементів системи управління оборотними активами
1.	Аналіз оборотних активів: 1 етап – динаміка, темп росту і приросту, порівняння обсягів; 2 етап – динаміка структури основних видів оборотних активів; 3 етап – тривалість і структура основних видів оборотних активів; 4 етап – рентабельність та інтегральний показник ранжування 5 етап – склад основних джерел фінансування
2.	Вивчення принципових підходів (політики) щодо формування оборотних активів підприємства (консервативний, помірний, агресивний)
3.	Вивчення принципових підходів (політики) щодо формування оборотних активів підприємства (консервативний, помірний, агресивний)
4.	Оптимізація постійної та змінної частин оборотних активів
5.	Забезпечення необхідної ліквідності, рентабельності та мінімізації втрат оборотних активів
6.	Оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів: – підсистема управління запасами; – підсистема управління дебіторською заборгованістю та формування кредитної політики (аналіз; формування принципів, системи кредитних умов, стандартів оцінки покупців, процедури оплати, сучасних форм рефінансування; побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною оплатою); – підсистема управління грошовими активами (особливо короткостроковими фінансовими вкладеннями, як формою тимчасового використання вільного залишку грошових активів).

Аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді включає п'ять етапів.

На першому етапі аналізу розглядається динаміка загального обсягу оборотних активів підприємства, темпи їх росту і приросту, а також динаміка питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів підприємства.

На другому етапі аналізу розглядається динаміка складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів: запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів. На даному етапі аналізу розраховуються та вивчаються темпи зміни суми кожного із цих видів оборотних активів у зіставленні з темпами зміни обсягу виробництва й реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги основних видів оборотних активів у загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства за окремими їх видами дозволяє оцінити рівень ліквідності.

На третьому етапі аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі. Цей аналіз проводиться з використанням показників – коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів. На цьому етапі встановлюється загальна тривалість і структура операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства.

На четвертому етапі визначається рентабельність оборотних активів.

На п'ятому етапі аналізу розглядається склад основних джерел фінансування оборотних активів – динаміка їх суми та питомої ваги.

Результати аналізу дозволяють визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві та виявити основні напрями його підвищення в майбутньому періоді.

Визначення принципів підходів щодо формування оборотних активів підприємства. На даному етапі аналіз відображає загальну стратегію фінансового управління підприємством із позицій прийнятного співвідношення рівня прибутковості та ризику фінансової діяльності.

Оборотні активи визначають вибір визначеного типу політики їх формування. З наукової точки зору виділяються три принципові підходи щодо формування оборотних активів підприємства – консервативний, помірний і агресивний.

Консервативний підхід передбачає повне забезпечення поточної потреби в усіх видах оборотних активів, що забезпечують нормальний хід операційної діяльності. Такий підхід гарантує мінімізацію операційних і фінансових ризиків, але негативно впливає на ефективність використання оборотних активів – їх оборотність і рівень рентабельності.

Помірний підхід спрямований на забезпечення повного задоволення поточної потреби в усіх видах оборотних активів і створення нормальних страхових їх розмірів на випадок збоїв у ході операційної діяльності підприємства. При такому підході забезпечується оптимальне співвідношення між рівнем ризику та рівнем ефективності використання фінансових ресурсів.

Агресивний підхід полягає в мінімізації усіх форм страхових резервів за окремими видами оборотних активів. При відсутності збоїв у ході операційної діяльності він забезпечує найбільш високий рівень ефективності їх використання. Проте будь-які збої в ході операційної діяльності призводять до суттєвих фінансових втрат через скорочення обсягу виробництва та реалізації продукції.

Вищеназвані принципові підходи щодо формування оборотних активів підприємства, відображуючи різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, у кінцевому рахунку визначають суму цих активів і їх рівень відносно обсягу операційної діяльності.

Однією з найважливіших складових управління оборотними активами є вибір способу їх фінансування. Найбільш поширеним, а підчас і єдиним способом фінансування оборотних активів є кредиторська заборгованість. При наявності на підприємстві розробленої ринкової стратегії поведінки залучення

капіталу збільшує можливості підприємства по розширенню діяльності, дозволяє використати ефект фінансового важеля, підвищити рентабельність власного капіталу. В іншому випадку банківські кредити замість забезпечення росту компанії, її фінансового оздоровлення можуть спровокувати кризову ситуацію.

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Більш ефективне використання оборотних фондів передбачає перш за все вирішення конкретних завдань з економії сировини, матеріалів, палива, електроенергії. Прийнято розрізняти джерела і шляхи економії матеріальних ресурсів.

Джерела економії показують, за рахунок чого може бути досягнута економія ресурсів, а шляхи економії – яким чином, за допомогою яких заходів можна заощаджувати ті чи інші види матеріальних ресурсів. Ефективність управління оборотними коштами підприємства і його здатність генерувати позитивні грошові потоки від операційної діяльності визначається показниками ділової активності. В основу оптимізації обсягів дебіторської заборгованості підприємства може бути закладена ідея оптимального скорочення оборотності дебіторської заборгованості.

Таким чином, економічна ефективність покращення використання та економії оборотних засобів суттєво великі, оскільки вони здійснюють позитивний вплив на усі сторони виробничої та господарської діяльності підприємства.

Відмітимо, що в сучасних умовах господарювання потребують зміни в управлінні господарськими суб'єктами. Управління фінансами на рівні підприємства має ряд цілей: прибуток, ліквідність, достатність обігових коштів. Для досягнення поставлених цілей необхідно налагодити систему планування, прогнозування й контролю за розумним використанням оборотних коштів.

Ефективне використання оборотних коштів багато в чому залежить від правильного визначення та планування потреби в оборотних коштах. Важливим при цьому підході для ТОВ «Стілар» може бути:

- планування обігових коштів за двома моделями: розміщенням та джерелами фінансування;
- планування загальної потреби в обігових коштах без поділу на нормовані та ненормовані статті;
- узагальнені методи розрахунку потреби в обігових коштах із подальшою деталізацією;
- використання норм та нормативів.

Отже, приділяючи увагу плануванню потреби в оборотних коштах у ТОВ «Стілар» можна передбачити й регулювати процеси забезпечення та використання обігових коштів, що сприятиме ефективності управління оборотними коштами підприємства та покращенню фінансового стану підприємства.

Висновки до розділу 3

Прискорити оборотність капіталу ТОВ «Стілар» можна за допомогою рефінансування дебіторської заборгованості. Наведені розрахунки показали рефінансувати дебіторську заборгованість за допомогою факторингу для ТОВ «Стілар» економічно доцільно тому, що цей засіб збільшує оборотні кошти на 44,51 тис. грн.

Також можливими напрямками прискорення оборотності капіталу для ТОВ «Стілар» можуть бути: поліпшення організації матеріально-технічного постачання; скорочення запасів на підприємстві, ліквідація зайвих виробничих запасів, скорочення тривалості виробничого процесу; забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання; впровадження нових технологій та підвищення ефективності праці, раціональної організації збуту, формування і реалізація ефективної кредитної політики.

Розроблено заходи оптимізації оборотного капіталу для ТОВ «Стілар». Запропоновано оптимізацію оборотного капіталу за допомогою:

- оптимізації рівня виробничих запасів за методом EOQ (модель Вільсона). Перехід від традиційного методу оцінки матеріальних запасів до методу EOQ сприятиме оптимізації матеріальних запасів та, як наслідок, підвищенню ефективності оборотних активів ТОВ «Стілар»;

- оптимізації структури капіталу по критерію мінімізації рівня фінансових ризиків. ТОВ «Стілар» застосовує агресивну політику фінансування оборотних активів, оскільки величина робочого капіталу підприємства незначна, підприємство має високу питому вагу оборотних активів, які переважно фінансуються за рахунок короткострокових зобов'язань. Тому для ТОВ «Стілар» розроблені заходи внутрішнього страхування фінансових ризиків.

Обґрунтовано напрями удосконалення системи управління оборотними капіталом підприємства. Розраховано резерв збільшення прибутку за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції, а саме: збільшивши обсяги реалізації продукції на 11% підприємство збільшить свій прибуток у 2022 році на 34,63 тис. грн. У ТОВ «Стілар» є можливість формування цільових резервних фондів у сумі 20,78 тис. грн. на 2022 рік за рахунок резервного зростання прибутку.

Ефективне використання оборотних коштів багато в чому залежить від планування потреби в оборотних коштах. Приділяючи увагу плануванню потреби в оборотних коштах у ТОВ «Стілар» можна передбачити й

регулювати процеси забезпечення та використання обігових коштів, що сприятиме ефективності управління оборотними коштами підприємства та покращенню фінансового стану підприємства.

Таким чином, впровадження у ТОВ «Стілар» вищезазначених заходів сприятиме ефективному використанню оборотних коштів, оптимізації оборотного капіталу та, як наслідок, покращенню фінансового стану підприємства.

ВИСНОВКИ

Для досягнення поставленої мети в роботі було виконано наступні завдання.

1. Вивчено економічну сутність оборотного капіталу та його роль у фінансово-господарській діяльності підприємств. Роль оборотного капіталу в фінансово-господарській діяльності підприємства полягає не тільки у обслуговуванні та підтриманні безперервності та циклічності операційного процесу, а й у забезпеченні процесу відтворення капіталу підприємства, що формує основу комерційної діяльності суб'єкта господарювання.

Оборотний капітал – це капітал, який інвестований у оборотні активи, робить повний оборот за один виробничий цикл та свою вартість повністю переносить на вартість створюваного продукту.

2. Досліджено склад, класифікацію та джерела формування оборотного капіталу. Джерелами формування оборотного капіталу є: власні та прирівняні до власних кошти, залучені кошти та інші кошти. Власні оборотні кошти – це кошти, що постійно знаходяться в розпорядженні підприємства і сформовані за рахунок власних ресурсів. До джерел, прирівняних до власних, належать резерви наступних витрат і платежів, кошти цільового фінансування, а також залучені в оборот сталі пасиви.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, насамперед оборотністю оборотних коштів. Саме від оборотності залежить величина необхідних підприємству грошових коштів для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.

3. Висвітлено методику аналізу та ефективності використання оборотного капіталу підприємства. Показники оборотності за окремими видами активів дають можливість проаналізувати оборотність оборотних активів, оборотність

активів у розрахунках, оборотність запасів, оборотність виробничих запасів, оборотність активів.

До показників, що характеризують стан оборотних коштів, можна віднести коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства.

Для характеристики ефективності використання оборотних коштів на підприємствах використовуються різноманітні показники, найважливішим з яких є швидкість обертання, період одного обороту оборотних коштів, коефіцієнт завантаження оборотних коштів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороти), строк погашення дебіторської заборгованості (днів), коефіцієнт оборотності запасів (обороти), період одного обороту запасів (днів), коефіцієнт ефективності використання оборотних коштів, абсолютне вивільнення оборотних коштів, ефект вивільнення оборотних коштів.

Ступінь ліквідності в цілому оборотних активів і кожної їх групи визначається як відношення відповідної частки оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Найчастіше застосовуються такі показники: коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{вк}$); коефіцієнт поточної ліквідності або коефіцієнт покриття ($K_{п}$); коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{л.а.}$).

4. Вивчено методи управління оборотним капіталом на підприємстві. У практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств застосовують такі методи управління оборотним капіталом, як: метод коефіцієнтів, нормування, метод АВС та оптимізація. В теорії і практиці управління оборотним капіталом велика увага приділяється методам нормування. Це єдиний метод, що регулюється на загальнодержавному рівні. Оптимізація оборотного капіталу – це вибір з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотного капіталу найкращого, який сприятиме досягненню максимального ефекту.

5. Надано організаційно-економічну характеристику ТОВ «Стілар». В роботі проведений аналіз ефективності управління оборотним капіталом на прикладі ТОВ «Стілар». ТОВ «Стілар» займається торгівлею металами, металевими рудами та пропонує послуги з виготовлення металевих парканів, виробів з металу та пропонує кілька варіантів виготовлення металевих парканів різної складності, з використанням елементів металевої ковки чи без них.

ТОВ «Стілар» самостійно визначає напрями своєї діяльності, її планування, організацію, а також розподілення доходів виходячи з принципу самоокупності, самофінансування. ТОВ «Стілар» вільне у виборі предмету договору, інших умов фінансово-господарських відносин, які не суперечать законодавству України.

Аналіз основних показників фінансової діяльності ТОВ «Стілар» показав позитивну тенденцію, а саме: відбулося зростання доходу від реалізації продукції на 1110,7 тис. грн., чистий дохід збільшився на 920,7 тис. грн.. Не дивлячись на зростання адміністративних витрат та витрат на збут, чистий прибуток збільшився на 51,6 тис. грн..

6. Проведено оцінку фінансового стану ТОВ «Стілар». Проведений аналіз фінансового стану ТОВ «Стілар» за 2019-2021 роки показав, що показники майнового стану, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності відповідають нормативним значенням і, в цілому, мають позитивну тенденцію, що свідчить про покращення фінансово-господарської діяльності підприємства. Але зниження коефіцієнту покриття у 2021 році порівняно з 2019 р. Свідчить про нестачу власних засобів, недостатньому обсязі залучених довгострокових кредитів та невігідних умовах взаєморозрахунків.

За результатами проведеної оцінки фінансової звітності, можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства є нормальний, але його фінансова політика вирішує короткострокові задачі, які дають позитивні результати лише сьогодні з можливим негативним ефектом у майбутньому.

7. Проведено аналіз складу оборотного капіталу та ефективності його використання. Аналіз ефективності використання оборотних активів ТОВ «Стіллар» за 2019-2021 роки показав позитивну тенденцію зростання оборотності оборотних активів та запасів підприємства, але зниження оборотності дебіторської заборгованості. Також негативним для ТОВ «Стіллар» є зниження у 2021 р. порівняно з 2020 р. оборотності оборотних активів: якщо у 2020 р. на ТОВ «Стіллар» спостерігалось вивільнення в оборот коштів, то у 2021 р. кошти в оборот були залучені.

8. Розглянуто прискорення оборотності капіталу як інструмент покращення фінансового стану підприємства. Прискорити оборотність капіталу ТОВ «Стіллар» можна за допомогою рефінансування дебіторської заборгованості. Наведені розрахунки показали рефінансувати дебіторську заборгованість за допомогою факторингу для ТОВ «Стіллар» економічно доцільно тому, що цей засіб збільшує оборотні кошти на 44,51 тис. грн.

Також можливими напрямками прискорення оборотності капіталу для ТОВ «Стіллар» можуть бути: поліпшення організації матеріально-технічного постачання; скорочення запасів на підприємстві, ліквідація зайвих виробничих запасів, скорочення тривалості виробничого процесу; забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання; впровадження нових технологій та підвищення ефективності праці, раціональної організації збуту, формування і реалізація ефективної кредитної політики.

9. Розроблено заходи оптимізації оборотного капіталу для ТОВ «Стіллар». Запропоновано оптимізацію оборотного капіталу за допомогою:

– оптимізації рівня виробничих запасів за методом EOQ (модель Вільсона). Перехід від традиційного методу оцінки матеріальних запасів до методу EOQ сприятиме оптимізації матеріальних запасів та, як наслідок, підвищенню ефективності оборотних активів ТОВ «Стіллар»;

– оптимізації структури капіталу по критерію мінімізації рівня фінансових ризиків. ТОВ «Стіллар» застосовує агресивну політику фінансування оборотних активів, оскільки величина робочого капіталу підприємства незначна, підприємство має високу питому вагу оборотних активів, які переважно фінансуються за рахунок короткострокових зобов'язань. Тому для ТОВ «Стіллар» розроблені заходи внутрішнього страхування фінансових ризиків.

10. Обґрунтовано напрями удосконалення системи управління оборотними капіталом підприємства. Розраховано резерв збільшення прибутку за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції, а саме: збільшивши обсяги реалізації продукції на 11% підприємство збільшить свій прибуток у 2022 році на 34,63 тис. грн. У ТОВ «Стіллар» є можливість формування цільових резервних фондів у сумі 20,78 тис. грн. на 2022 рік за рахунок резервного зростання прибутку.

Ефективне використання оборотних коштів багато в чому залежить від планування потреби в оборотних коштах. Приділяючи увагу плануванню потреби в оборотних коштах у ТОВ «Стіллар» можна передбачити й регулювати процеси забезпечення та використання обігових коштів, що сприятиме ефективності управління оборотними коштами підприємства та покращенню фінансового стану підприємства.

Таким чином, впровадження у ТОВ «Стіллар» вищезазначених заходів сприятиме ефективному використанню оборотних коштів, оптимізації оборотного капіталу та, як наслідок, покращенню фінансового стану підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аранчій, В. І. Фінанси підприємств: навч. посіб. / В. І. Аранчій – К. : “Професіонал”, 2004. – 304 с.
2. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс.– Изд. 2–е перераб. и доп. / И. А. Бланк – К. : Ника–Центр; Эльга, 2006. – 656 с.
3. Бартош О. М. Джерела формування оборотних коштів та ефективність використання комерційного кредиту. // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. Вип. 14. – Черкаси, 2009. – с. 149 – 155
4. Безкровна Г. Д. Формування оборотних коштів підприємств у меблевій промисловості України. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007 - № 10. – с. 84 – 88
5. Боровик О. А. Аналіз динаміки оборотних коштів за видами економічної діяльності. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008 – № 2. – с. 95 – 99
6. Власова, Н. О. Ефективність політики фінансування необоротних активів підприємств торгівлі: монографія / Н. О. Власова, М. В. Чорна, С. О. Зубков. – Харків : ХДУХТ, 2008. – 267 с.: іл. ; табл. Бібліогр.: 214 назв.
7. Гончаров А.И. Восстановление платежеспособности предприятия: модель оптимизации структуры / Гончаров А.И. // Финансы.– 2004.–№ 10.– С.68–70.
8. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності / Т. А. Демченко. Т. А. //Актуальні проблеми економіки /– 2009. – № 9. – 227 с.
9. Доманіцький В. Удосконалення фінансового аналізу оборотних коштів підприємств торгівлі. // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2004. – Вип. 3. – с. 43 – 51

10. Кравчук Н. Організація оборотних коштів промисловості на сучасному етапі. // Вісник Тернопільської академії народного господарства. –2004 - № 4. – с. 62 – 69.
11. Куців Н. П. Вплив розміщення оборотних коштів на фінансовий стан підприємства. // Облік. Контроль та аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю. – Черкаси: ЧДТУ, 2012. – с. 53 – 55
12. Кузенко, Т. Б. Управління дебіторською заборгованістю як фактор забезпечення фінансової безпеки підприємств / Т. Б. Кузенко, В. С. Сизова // Вісник економіки транспорту і промисловості, 2010. – № 29. – С. 124. –126.
13. Кірейцев, Г. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Г. Г. Кірейцев. – 2–е вид., перероб. та доп. – К. : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
14. Ковалев, В. В. Введение в финансовый менеджмент : навч. посіб. / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 768 с.
15. Коробов, Н. Я. Фінансово-економічний аналіз підприємства : навч. посіб. / Н. Я. Коробов. – К. : “Знання”, КОО, 2000. – 378 с.
16. Крайник, О. П. Фінансовий менеджмент / О. П. Крайник, З. В. Клепикова . – К. : Дакор, 2001. – 260 с.
17. Крамаренко, Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник : навчальне видання / Г. О. Крамаренко, О.Є. Чорна . – К.: ЦНЛ, 2006. – 520 с.
18. Кустріч, Л. О. Підвищення рівня управління оборотним капіталом / Л. О. Кустріч // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3. Т. 1.
19. Крупка, Я. Д. Про масштаби та способи розкриття інформації у примітках до фінансової звітності / Я. Д. Крупка // Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. – 2009. – № 7. – С. 144–149.
20. Кужельний, М. В. Контроль фінансової звітності та правильності її складання : навчально–методичний посібник / М. В. Кужельний, Є. В. Калюга, О. В. Калюга. – К. : Ніка–Центр : Ельга, 2007. – 240 с.

21. Кучеренко, Т. Звітність підприємств: навч. посіб. / Т. Є. Кучеренко, В. С. Уланчук, О.Г. Шайко. – К. : Знання, 2008. – 492 с.
22. Лагун М.І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства / Лагун М.І.// Формування ринкових відносин в Україні (укр.). – 2006.– № 2.– С.53–58.
23. Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками: / Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Навч. посіб. – К.: Київ. Нац. Торг.–екон. ун–т., 2005. – 255с.
24. Марченко А. Удосконалення використання залучених фінансових ресурсів / А. Марченко // Ринок цінних паперів. – 2002. № 7 – 8. – С. 35 – 40.
25. Матукова, Г. І Управління оборотним капіталом підприємства в умовах кризи [Електронний ресурс] / Г. І. Матукова. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ekonk/2010_30/047_matukova.pdf.
26. Нагурна, К. В. Аналіз обігових коштів на підприємстві. [Електронний ресурс] / К. В. Нагурна. – Режим доступу : kkeu.at.ua/DOCUMENTS
27. Нашкерська, М. М Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства [Електронний ресурс] / М. М. Нашкерська. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp
28. Нашкерська Г. В. Фінансовий облік: навч. посіб. / Г. В. Нашкерська. – К.: Кондор, 2005. – 503с.
29. Національне положення бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ МФУ від 07.02.2013 № 73. [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
30. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26 січня 2001 року № 49/121. [Електронний ресурс]: – Режим доступу : www.ligazakon.ua
31. Опарін, В. М. Фінанси (Загальна теорія) 2–ге вид., доп. і перероб.: навч. посібник. / В. М. Опарін – К.: КНЕУ, 2009 – 240 с.

32. Рупняк, М. Я. Проблеми оптимізації структури фінансових ресурсів акціонерних товариств / М. Я. Рупняк // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2005. – № 5. – С. 32 – 39.
33. Рудницька, О. М. Фінанси підприємств: навчальний посібник / О. М. Рудницька ; Мін-во освіти України. – Львів : Львівська політехніка, 2007. – 62 с.
34. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
35. Ситник, Л. С. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. С. Ситник. – К. : ЦНЛ, 2006. – 352 с.
36. Слав`юк, Р. А. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Р. А. Слав`юк. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 460 с.
37. Стецько, М. В. Фінанси акціонерних товариств: проблеми і перспективи / М. В. Стецько, І. С. Юрій // Фінанси України (укр.). – 2000. – № 4. – С.54 – 59.
38. Сысоева, Е. Ф. Структура капитала и финансовая устойчивость организации: практические аспекты / Е. Ф. Сысоева // Финансы и кредит. – 2007. – № 22. – С.24 – 30.
39. Тарасенко, Н. В. Економічний аналіз: навч. посібник / Н. В. Тарасенко. – 4-те вид., стереотипне. – Львів: Новий світ, 2006. – 344 с.
40. Терещенко, О. О. Фінансова діяльність суб`єктів господарювання: навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2007. – 554 с.
41. Техника финансового анализа / под ред. Л. П. Бельих. [пер. с англ.] – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2006.– 663 с.
42. Турило, А. М. Методологічні підходи до оцінки фінансової діяльності підприємства / А. М. Турило // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С. 100 – 105.
43. Управління ресурсами підприємства: навч. посіб. / : навчальне видання. – К. : ЦНЛ, 2004. – 288 с.
44. Філіна, Г. І. Фінансова діяльність суб`єктів господарювання навч. посіб. / Г. І. Філіна. – К. : ЦУЛ, 2007. – 320 с.

45. Філімоненко, О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Філімоненко. – К. : МАУП, 2004. – 328 с.
46. Фінанси підприємств : підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2002. – 571 с.
47. Цал–Цалко, Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навчальний посібник / Ю. С. Цал–Цалко. – 2–ге вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – 360 с.
48. Цветкова, Н. М. Сучасна організація обліку та складання звітності для прийняття управлінських рішень / Н. Цветкова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 3. – С. 14–28.
49. Шило, А. П. Управління оборотним капіталом підприємств / А. П. Шило // Фінанси України. – 2010. № 11. Чебанова, Н. В., Фінансова
50. Шелудько, В. М. Фінансовий менеджмент / В. М. Шелудько: підручник. – К: Знання, 2009. – 439 с.
51. Школьник, І. О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / І.О. Школьник, І. М. Боярко, Б. І. Сюркало. – Суми : Університетська книга, 2009. – 301 с.
52. Шурпенкова, Р. К. Сутність та основи організації аналізу оборотних коштів / Р. К. Шурпенкова // Вісник запорізького державного університету. – 2010. – № 3 (7). – С. 150. –154.

Додаток А

Таблиця А.1

Визначення поняття «оборотний капітал»

Науковці	Визначення
Ототожнюють поняття оборотних активів з оборотними коштами	
1. Мазаракі А. А., Ліготенко Л. О., Ушакова Н. М.	Оборотні активи – це сукупність матеріальних і грошових цінностей (економічних ресурсів) підприємства, що знаходяться у постійному кругообігу, змінюють свою матеріальну форму протягом одного операційного циклу та в повному обсязі переносять свою вартість на товари, що реалізує підприємство.
Визнають з позиції бухгалтерського обліку	
2. Стоянова Є. С., Бикова Є. В., Бланк І.А., Нікбахт Е., Гроппеллі А., Ковальов В. В., Крутік А. Б., Хайкін М. М.	Використовують поняття «чистий оборотний капітал» (як синоніми йому вживають: працюючий, робочий капітал чи власні оборотні засоби), яке трактують як різницю між оборотними активами і оборотними пасивами. Оборотні активи вони визначають за змістом статей другого розділу активу балансу. Термін «оборотний капітал» (його синонім у вітчизняному обліку «оборотні засоби») відноситься до мобільних активів підприємства, які є грошовими коштами чи можуть бути перетворені в них протягом року або одного виробничого циклу.
Відображають лише облікову суть цього поняття	
3. Пасс Крістофер, Борісов А. Б., Райзберг Б. А.	Оборотний капітал – це короткострокові поточні активи фірми, які швидко обертаються протягом виробничого циклу. Оборотні активи – це оборотні засоби підприємств, які відображаються в активі бухгалтерського балансу. Оборотні кошти – це частина засобів підприємства, які повністю споживаються протягом одного виробничого циклу.
Поняття розглянуто з позиції методів їх формування	
4. Солопов Є. Ф., Носова С. С.	Оборотний капітал – це капітал, який робить повний оборот за один виробничий цикл і свою вартість повністю переносить на вартість створюваного продукту. Оборотні засоби – це сукупність оборотних фондів і фондів обігу, які використовуються для фінансування економічної діяльності підприємств та господарських організацій різних форм власності.

Додаток Б

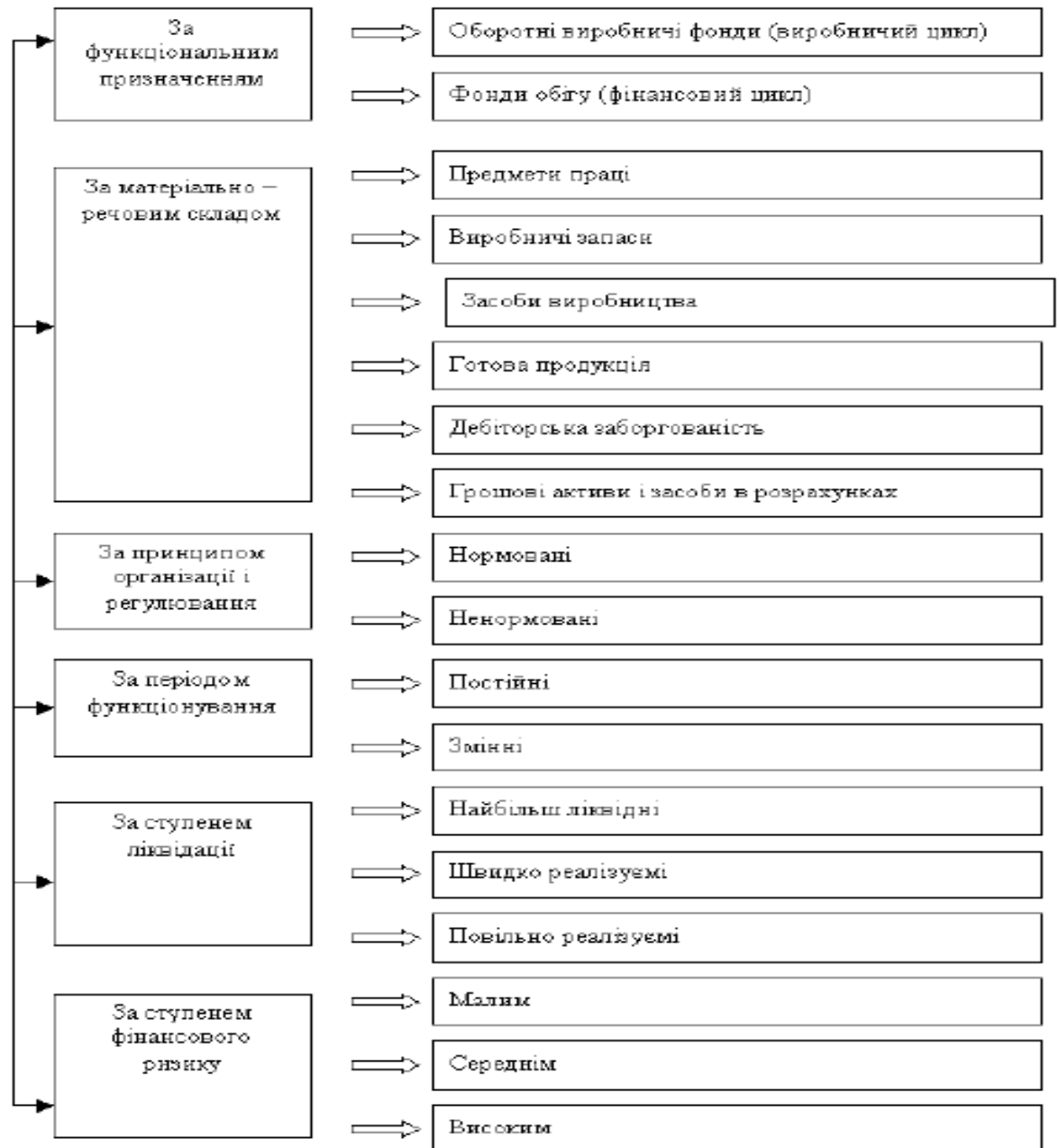


Рис. Б.1. Класифікація оборотного капіталу

Додаток В
 Баланс (Звіт про фінансовий стан)
 ТОВ «Стілар» на 31.12 2021 р. (тис. грн.)

Таблиця В.1

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
- залишкова вартість	1000		
- первісна вартість	1001		
- накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		90,1
Основні засоби:	1010	258,7	242,8
- первісна вартість	1011	504,7	507,9
- знос	1012	232,5	265,1
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0,1	0,1
Усього за розділом I	1095	258,7	333
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	228,2	289,6
виробничі запаси	1101	1,3	1,5
незавершене виробництво	1102	0	
готова продукція	1103	0	
товари	1104	226,9	288,1
Дебіторська заборгован. за товари, роботи, послуги:	1125	18,4	61,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	0	0,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	20,7	32,6
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165	31,7	36,7
Готівка	1166	31,7	36,7
Рахунки в банках	1167		
Витрати майбутніх періодів	1170	4,5	7,3
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	303,5	427,4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	
Баланс	1300	562,2	760,4

Продовження таблиці В.1

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	372	372
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	93	93
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	62,3	114,6
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Усього за розділом I	1495	527,3	579,6
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	
за товари, роботи, послуги	1615	13,8	73
за розрахунками з бюджетом	1620	19,9	7,5
за у тому числі з податку на прибуток	1621		
за розрахунками зі страхування	1625		
за розрахунками з оплати праці	1630	0,3	0,3
за одержаними авансами	1635		
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645	0	
Поточні забезпечення	1660	0,9	0
Поточні зобов'язання	1695		
Усього за розділом III	1700	34	80,8
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1800	0	0
Баланс	1900	562,2	760,4

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
ТОВ «Стілар» на 31.12 2019 р. (тис. грн.)

Таблиця В.2

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
- залишкова вартість	1000		
- первісна вартість	1001		
- накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:	1010	288,6	272,2
- первісна вартість	1011	503,9	504,7
- знос	1012	215,3	232,5
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0,1	0,1
Усього за розділом I	1095	288,7	272,3
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	192,9	235,3
виробничі запаси	1101	1,8	1,9
незавершене виробництво	1102	0	0
готова продукція	1103	0	0
товари	1104	191,1	233,4
Дебіторська заборгован. за товари, роботи, послуги:	1125	8,8	11,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	11,8	8,7
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165	51,3	9,7
Готівка	1166	51,3	9,7
Рахунки в банках	1167		
Витрати майбутніх періодів	1170	4	5,7
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	264,8	270,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	557,5	542,8

Продовження таблиці В.2

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	372	372
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	93	93
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	50,2	50,9
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Усього за розділом I	1495	515,2	515,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	14,1	23,9
за розрахунками з бюджетом	1620	12,9	2,7
за у тому числі з податку на прибуток	1621		
за розрахунками зі страхування	1625	4,8	
за розрахунками з оплати праці	1630	10,5	0,3
за одержаними авансами	1635		
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Поточні зобов'язання	1695		
Усього за розділом III	1700	42,3	26,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1800	0	0
Баланс	1900	557,5	542,8

Додаток Г
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
ТОВ «Стілар» за 2021 рік (тис. грн.)

Таблиця Г. 1

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 664,4	2 191,3
Чисті зароблені страхові премії	2012	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт,	2050	(1 719,5)	(1 475,5)
Валовий: прибуток	2090	944,9	715,8
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	58,7	28,2
Адміністративні витрати	2130	(155)	(113,6)
Витрати на збут	2150	(771,9)	(606,1)
Інші операційні витрати	2180	(5,8)	(3,5)
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	2190	70,9	20,8
Фінансові результати від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	(0,7)	(0)
Витрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270		
Фінансові результати діяльності до оподаткування: прибуток	2290	70,2	20,8
Фінансові результати діяльності до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	17,9	9,4
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	(0)	(0)
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	52,3	11,4
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
ТОВ «Стіллар» за 2019 рік (тис. грн.)

Таблиця Г. 2

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 743,7	1 456,4
Чисті зароблені страхові премії	2012	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 217,3)	(1 000,3)
Валовий: прибуток	2090	526,4	456,1
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	16,7	7,1
Адміністративні витрати	2	(89,9)	(76,8)
Витрати на збут	2	(437,3)	(368,3)
Інші операційні витрати	2	(7,3)	(2,1)
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	2190	8,6	16
Фінансові результати від операційної діяльності: збиток	2195		
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	(0)	(0)
Витрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(0,5)	(0)
Фінансові результати діяльності до оподаткування: прибуток	2290	8,1	16
Фінансові результати діяльності до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	7,4	7,8
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	(0)	(0)
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0,7	8,2
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

Додаток Д
Розрахунок показників фінансового стану підприємства

Таблиця Д.1

Показники майнового стану підприємства

Показники	Нормативне значення	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт зносу основних засобів	зменшення	$\phi 1 \text{ p.1012} / \phi 1 \text{ p.1011}$
Коефіцієнт оновлення основних засобів	збільшення	$\phi 5 \text{ p.260(графа 5)} / \phi 1 \text{ p.1011 (графа 4)}$
Коефіцієнт вибуття основних засобів	менші, ніж коефіцієнт оновлення	$\phi. 5 \text{ p.260(графа 8)} / \phi 1 \text{ p.1011(графа 3)}$

Таблиця Д.2

Показники ліквідності підприємства

Показники	Нормативне значення	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт покриття	>1	$\phi 1 \text{ p.1195} / \phi 1 \text{ p.1695}$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	$\phi 1 (\text{p.1195} - \text{p.1100}) / \phi 1 \text{ p.1695}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0, збільшення	$\phi 1 (\text{p.1160} + \text{p.1165}) / \phi 1 \text{ p.1695}$
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	>0, збільшення	$\phi 1 (\text{p.1195} - \text{p.1695})$

Таблиця Д.3

Показники платоспроможності підприємства

Показники	Нормативне значення	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	> 0,5	$\phi 1 \text{ p.1495} / \phi 1 \text{ p.1900}$
Коефіцієнт фінансування	< 2, зменшення	$\phi 1 (\text{p.1595} + \text{p.1695} + \text{p.1700} + \text{p.1800}) / \phi 1 \text{ p.1495}$
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	>0, 1	$\phi 1 (\text{p.1195} - \text{p.1695}) / \phi 1 \text{ p.1195}$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0, збільшення	$\phi 1 (\text{p.1195} - \text{p.1695}) / \phi 1 \text{ p.1495}$

Таблиця Д.4

Показники ділової активності підприємства

Показники	Нормативне значення	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт оборотності активів	збільшення	$\text{ф2 п.2000} / (\text{ф1(п.1300 (гр. 3)+ п.1300 (гр. 4))} / 2)$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	збільшення	$\text{ф2 п.2000} / (\text{ф1(от п.1605/1670 (гр. 3)+ от п.1605/п.1670 (гр. 4))} / 2)$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	збільшення	$\text{ф2 п.2000} / (\text{ф1(от п.1120/ п.1155 (гр. 3)+ от п.1120/ п.1155 (гр. 4))} / 2)$
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	зменшення	тривалість періоду/ коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	зменшення	тривалість періоду/ коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	збільшення	$\text{ф2 п.2050} / (\text{ф1(от п.1101 до п.1104 (гр. 3)+ от п.1101 до п.1104 (гр. 4))} / 2)$
Коефіцієнт оборотності основних засобів	збільшення	$\text{ф2 п.2000} / (\text{ф1(п.1100 (гр. 3)+ п.1100 (гр. 4))} / 2)$
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	збільшення	$\text{ф2 п.2000} / (\text{ф1(п.1011 (гр. 3)+ п.1011 (гр. 4))} / 2)$

Таблиця Д.5

Показники рентабельності підприємства

Показники	Нормативне значення	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт рентабельності активів	>0, збільшення	$\text{ф2 п.2350 або п.2335} / (\text{ф1(п.1130 (гр. 3)+ п.1130 (гр. 4))} / 2)$
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	>0, збільшення	$\text{ф2 п.2350 або п. 2355} / (\text{ф1(п.1495 (гр. 3)+ п.1495 (гр. 4))} / 2)$
Коефіцієнт рентабельності продукції	>0, збільшення	$\text{ф2 п.2350 або п. 2355} / \text{ф 2 п.2000}$
Коефіцієнт рентабельності діяльності	>0, збільшення	$\text{ф2(п.2190 (або п. 2195)+ п.2180 – п.2120)} / \text{ф 2 (п.2050 + п.2130 + п. 2150)}$